 <https://doi.org/10.30563/turklad.622252>

İntihal / Plagiarism

This article was checked by

programında bu makale taranmıştır

Makale Bilgisi / Article information

Makale Türü / Article types	: Araştırma Makalesi / Research article
Geliş Tarihi / Received date	: 19.09.2019
Kabul Tarihi / Accepted date	: 02.12.2020
Yayın Tarihi / Date published	: 20.06.2021

Atıf / Citation

Çiftçi, M. (2021). “Gagavuz Türkçesinde İkilemeler”. *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi / International Journal of Turkic Dialects (TÜRKLAD)*, 5. Cilt, 1. Sayı, 131-172.

GAGAVUZ TÜRKÇESİNDE İKİLEMELER

Hendiadyoms in gagauz turkic

MEHMET ÇİFTÇİ¹

Öz

Türkçe, sözcük türlerinin yanı sıra terimleri, kalıplaşmış sözleri, atasözleri, deyimleri, yabancı kökenli sözcükleri ve ikilemeleri ile anlamlı veya görevli tüm anlatım birimleri ile zengin bir sözvarlığına sahiptir. Bu söz varlığı içerisinde saydığımız ikilemeler, metinde ve ifadede bir ahenk unsuru olarak anlatıma zenginlik, renk, çeşitlilik, kıvraklık, hareketlilik, güç ve şiirsellik katan söz öbekleridir.

Türk lehçelerinin her birinde ortak olan ikilemelerin yanı sıra, lehçelerin her birinin tarihi süreci bağlamında oluşan coğrafi, siyasî, dinî farklılıklardan kaynaklanan kendine özgü ikilemeleri de vardır.

Bu çalışmada, Türk lehçelerinin Oğuz grubunda yer alan Gagavuz Türkçesinde görülen ikilemeler ele alınmıştır. Kaynaklardan taranarak tespit edilen ikilemeler; ses özellikleri, yapıları, kökenleri ve anlamları bakımından değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: İkileme, Gagavuz, Türkçe

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bilim Dalı, el-mek: cftcmhmd@gmail.com

 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9267-494X>

Abstract

Turkic has a rich vocabulary with its terms, stereotypes, proverbs, idioms, loanwords, reduplications and with all meaningful or functionary narrative units, as well as word types. The reduplications we count in this vocabulary are phrases that add richness, color, variety, agility, mobility, power and poetry to the expression as an element of harmony in the text and expression.

As well as the reduplications common to each of the Turkic dialect, there are also unique reduplications of the dialects, arising from the geographical, political and religious differences in the context of the historical process of each dialect.

In this study, the reduplications seen in Gagauz Turkic, which is in the Oghuz group of Turkic dialects, were discussed. The reduplications determined by scanning the sources were evaluated in terms of sound characteristics, structures, origins and meanings.

Key Words: Reduplications, Gagauz, Turkic

Giriş

İkilemelerle ilgili bugüne kadar birçok çalışma yapılmış, dolayısıyla farklı tanım, tasnif ve değerlendirmeler ortaya çıkmıştır. Türkçenin kurallarına yönelik açıklamaların yapıldığı ilk eser olan Divanü Lûgat-it Türk'te ikilemelerle ilgili şu ifadeler yer verilmiştir:

“Bilinmelidir ki, Oğuzların dili incedir, Türklerin, birisi asıl ve kök öbürüsü takıntı olmak üzere çift olarak kullandıkları her bir ismin ve fiilin Oğuzlar takıntı olanını kullanırlar. Halbuki, öbür Türkler, bunu tek olarak söylemezler. Söz gelimi: Türkler bir şeyi bir şeye kattıkları zaman kattı kardı derler. Burada kök olan kattı'dır. Kardı kelimesi takıntıdır. Oğuzlar, bir şeyi bir şeyle karıştırdıkları zaman kardı deyip, asıl olanı bırakırlar. Yine böyle, Türkler edhgü yawlak derler, iyi kötü demektir. edhgü=iyi, yawlak=yavuz, kötü anlamındadır. Bu ikisini birlikte kullanırlar. Tek olarak birisini kullanmazlar. Oğuzlar ise bunları tek, yalnız olarak tanırlar.” (Atalay, 1939: 432).

İkilemeler, Türkçe Sözlük'te *“Anlamı güçlendirmek için aynı kelimenin tekrarlanması, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılması.”* (Türk Dil Kurumu, 2020: 948) şeklinde tanımlanmaktadır. Bazı araştırmacıların konuyla ilgili görüşleri ise şöyledir:

Prof. Dr. Tuncer Gülensoy: *“İkileme, bir kelimenin tekrarlanması, anlatımları yakın ya da karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılmasıdır.”* (Gülensoy, 2015: 487).

Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu: *“Anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır.”* (Hatiboğlu, 1981: 9).

Günay Karaağaç: *“Bir varlığı veya bir eylemi karşılamak üzere eş görevli iki sözcük oluşturduğu söz öbeği”* (Karaağaç, 2013: 131).

Muharrem Ergin: *“Tekrarlar aynı cinsten iki kelimenin arka arkaya getirilmesi ile meydana gelen kelime gruplarıdır.”* (Ergin, 2004: 377).

Leyla Karahan, *“Bir nesneyi, bir niteliği, bir hareketi karşılamak üzere eş görevli iki kelimenin meydana getirdiği kelime grubu”* (Karahan, 2006: 60).

Zeynep Korkmaz: “Aralarında belli bir ses düzeni bulunan, biçim ve anlamca birbirleriyle ilişkili olan, aynı, yakın ya da zıt anlamlı iki veya daha çok kelimenin bir tek kelime gibi anlam göstermek üzere yan yana gelmesi ile oluşturulan kelime grubu” (Korkmaz, 2010: 123).

Ercan Alkaya: “Aynı, yakın ya da zıt anlamlı iki veya daha çok kelimenin bir tek kelime gibi anlam göstermek üzere yan yana gelmesi durumudur.” (Alkaya, 2008: 38).

Yukarıda pek çok araştırmacı tarafından çeşitli şekillerde tanımlanan ikileme, Yunancada *hen dia dyoin* “iki ile, iki aracıyla bir”; İngilizcede *hendiadyoin*, *reduplication dual*; Almancada *hendiadyoin*, *verdoppelung*, *zwillingsformen*; Fransızca *hendiodyoin*, *redoublement*; Rusçada *парные слова*, *редупликация повтор удвоение* olarak adlandırılır. Türkçedeki ikilemeler için “Türkiye Türkçesinde; *ikileme*, *ikiz kelime*, *tekrar grupları*, *çift sözler*, *tekrarlar*, *kelime koşması*, *koşma takımları*, *ikizleme*, *ikizlenmeler*, *sıralamalar*, *ardışma*; Osmanlı Türkçesinde *atf-ı tefsiri*, *terkîb-i ihtimâlî*, *mühmelât*; Azerbaycan Türkçesinde; *qoşa sözler*; Türkmen Türkçesinde; *tirkeş söz*; Başkurt Türkçesinde; *kabatlav hüzzer*, *kabatlavzar*; Kazan Tatar Türkçesinde; *kuş/koş sözler*, *parlı sözler*, *kabatlav sözler*; Kırım Tatar Türkçesinde; *çift isimler*, *çift sözler*; Kırgız Türkçesinde; *koş söz*; Kazak Türkçesinde; *kos söz*, *kosarlama*; Özbek Türkçesinde *cüft söz*, *cüft tekrar söz*, *tekrariy sözler*, Uygur Türkçesinde; *cüp söz*, *tekrarlanma*; Altay Türkçesinde; *kolbolu sö*s; Hakas Türkçesinde; *xos xadıl sö*s, *olanay xadıl sö*s; Tuva Türkçesinde *narın demdek adı*; Yakut Türkçesinde *paaralaspıt tıllar*, *xanulı tıllar*” terimleri kullanılmaktadır (Çelik-Şavk, 2003: 37; Hatiboğlu, 1981: 9; Kardeş, 2015: 37; Kazımov, 2010: 58; Kesin, 2018: 107; Özşahin, 2017: 25; Tömür, 2011: 99-100; Özeren, 2019: 25).

A. Deniz Abik, (isim₁+II / +IU) (isim₂ II / IU) kuruluşundaki ikilemeleri incelediği çalışmasında, ikilemeyi oluşturan kelimeler arasındaki anlam ilişkisini araştırmış ve zıt anlamlı birliklerin (altlı üstlü, aşağılı yukarılı, dipli doruklu, geceli gündüzlü, girintili çıkıntılı) birliktelik, ikisi bir aradalık, bütünlük anlamını taşıdığı; bazı anlam ilgisi, anlam yakınlığı bulunan ikililerin (babalı kızlı, dağlı bağlı, dallı güllü, etli butlu) de bir aradalık, birliktelik anlamı taşıdığı; fakat eş anlamlı birliklerde (akıllı uslu, dipli köklü, evli barklı, gizli saklı, güçlü kuvvetli, şanlı şöhretli) bu anlamın görülmediği, onlarda *hendiadyoin* “iki yoluyla bir” ifadesinin sezildiği; aynı değer, iki yoluyla bir, birinci kelimeye sesçe benzer bir ses birliği ile birinci kelimenin tekrarı gibi görünenler durumunda olan birlikler için de geçerli olduğu sonucuna varmıştır (Abik, 1999: 6).

Şahbender Çoraklı 2005 yılında yayımlanan “Türkçenin Yaratma Gücü İkilemeler 2” makalesinde, Almanca ve Türkçedeki ikilemelerde kalıplaşmayı perçinleyen etmenlere mana yönünden bakmış, değişmez sıraları tespit etmeye çalışmıştır. Türkçe ikilemelerin özelliklerini, önceki olaydan sonraki olaya, dışiden erkeğe ve uzaktan yakına olmak üzere üç ana başlıkta ele almıştır.

Zuhal Kargı Ölmez ise 1997 yılında yayımladığı “Kutadgu Bilig’de İkilemeler (1)” adlı makalesinde eserde geçen ikilemeleri eş, yakın ve zıt anlamlı sözcükler olarak ele almıştır. Çalışmasında ikilemeleri sıralarken alfabetik sırayı izlemiş, eş ve zıt anlamlı tekrarları bir arada almıştır.

İkilemeler üzerine Türkiye’de müstakil olarak son çalışmayı yapan Mehmet Özeren ise oldukça detaylı bir şekilde ele aldığı “Kırgız Türkçesi Ağızlarında İkilemeler” adlı çalışmasında ikilemeleri, 1. Ses Özelliklerine Göre İkilemeler, 2. Şekil Özelliklerine Göre İkilemeler, 3. Sözcük Türlerine Göre İkilemeler, 4. Kökenlerine Göre İkilemeler, 5. Anlam Özelliklerine Göre İkilemeler, 6. Tekrarlı ikilemeler, 7. İkilemelerde Yer Değiştirme, 8. Kırgız Türkçesi Ağız Bölgelerine Göre İkilemeler, 9. Tarihi Türk Lehçelerindeki İkilemeler ile Kırgız Türkçesi Ağızlarındaki İkilemelerin Karşılaştırılması, 10. Üçlemeler olmak üzere on başlık altında ele almıştır (Özeren, 2019).

O. N. Tuna, eş heceli ikilemelerde sıralama kuralları ve tabîi ünsüz dizini üzerinde bir çalışma yapmış ve eş heceli ikilemelerdeki ses düzenini ortaya koymuştur. Tuna'nın kuralları şu şekildedir:

“Önce üyelerin sonuna bakılır. Biri V biri K ile bitiyorsa, başa bakılır K'lar farklı ise, V ile biten üye sıralamada ilk. (balta nacak) Durum bu değilse, başa bakılır. Üyelerden biri V, öbürü K ile başlıyorsa, o zaman V ile başlayan üye sıralamada ilk olur (ana baba). Durum bu değilse, ya her iki üye V ile, veya her iki üye K ile başlıyor demektir. Eğer K-K ise, ilk üyenin hangisi olacağını ünsüz dizisine bakarak tayin ederiz. Ünsüz dizisinde bu kelime başı K'larından hangi üyeninki ilk geliyorsa o üye başta yer alır (kaba saba). Eğer V-V ise ilk üyenin hangisi olacağını ünlü dizisine bakarak tayin ederiz. Ünlü dizisinde bu kelime başı V'lerinden hangi üyeninki ilk geliyorsa, o üye başta yer alır (oğul uşak). Eğer her iki üyenin de baş tarafları birbirinin aynı ise, karşılıklı olarak baştan sona doğru, her iki üyenin fonemlerine bakılır. Bu ikisi arasında ilk farkın gösterdiği karşıtlığa bakılır.” (Tuna, 1986: 228).

Tuna, ünlü dizisini ise “e, a; i, ı; ö, o; ü, u” şeklinde ünsüz dizisini ise, “ğ, h; l, r, n, m; v, y; k; z, s, ş, f; c, d, g, b; ç, t, p” şeklinde ortaya koymuştur (Tuna, 1983: 228).

Gagavuz Türkçesi; Türkiye Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi ve Türkmen Türkçesi ile beraber Türk lehçelerinin Oğuz grubuna mensuptur. Türk lehçeleri içerisinde Türkiye Türkçesine en yakın lehçedir. *“Gagavuz Türkçesi, Hazar denizinin kuzeyinden Karadeniz'in kuzey kıyılarına, Güney Rusya bozkırlarından Tuna'nın aşağı bölgelerine ve hatta Makedonya'ya kadar uzanmaktadır. Gagavuz Türkçesi kendi alt tabakasından getirmiş olduğu Oğuz-Bulgar ve Kıpçak Türkçelerinin yanında Dobruca ve Balkan topraklarına yerleştikten sonra da Selçuklu ve Osmanlı Türkleri vasıtasıyla Anadolu unsurlarından etkilenmiş ve özellikle Arapça ve Farsça ödünçlemeleri bu dönemde yapmıştır. Bu süreç Gagavuz Türkçesini bir taraftan tarihi Türkiye Türkçesiyle diğer taraftan da Bulgar, Kıpçak Karaim ve Kırım Türkçeleriyle benzer hale getirmiştir.”* (Buran, 2014: 224-225).

Tarihî süreç içerisinde Arapça ve Farsçadan, yazı dilinin oluşumu sürecinde de Rusça ve Rusçaya Batı dillerinden geçen kelimelerden çokça alıntı yapılmış ve sözvarlığında büyük bir yabancılaşma oluşmuştur. Bunların yanında Gagavuz Türkçesi, bünyesinde arkaik unsurları da muhafaza etmektedir. Mesela, aslı uzun ünlüleri kısmen de olsa korumaktadır. Bunun örneklerini ikilemeleri oluşturan kelimelerde de görmekteyiz: **aacı – tatlı** lafını “acı tatlı sözünü” (GDLO7, s. 302), **aaç – susuz** kal- “aç susuz kal-” (GDLO7, s. 265) vb.

Bu çalışmada Gauzko-Russko-Moldavskiy Slovar, Gagavuz Türkçesinin Sözlüğü, Yıldızçık 1-klas, Gagauz Dili hem Literatura Okumakları 5, Gagauz Dili hem Literatura Okumakları 6, Gagauz Dili hem Literatura Okumakları 7 adlı eserler taranmış ve tespit edilen ikilemeler ses özellikleri, yapıları, kökenleri ve anlamları bakımından incelenmiştir.

1.Ses Özellikleri Açısından İkilemeler

Bu başlık altında, Gagavuz Türkçesindeki ikilemeler Osman Nedim Tuna'nın tespit ettiği kurallar dikkate alınarak ses özellikleri yönünden değerlendirilmiştir. Tuna, eş heceli kelimelerle kurulmuş ikilemelerin üyeleri fonetik esasa dayanarak dizilmişlerse bunların ünlü-ünlü (ah oh, ast üst, ay oy), ünlü-ünsüz (abuk sabuk, imi timi, ins cins) ya da ünsüz-ünsüz (çıtı pıtı, kaba saba, yırtık pırtık) şemalarından birine uyabileceğini söylemektedir (Tuna, 1983: 169).

1.1.Seslerin Yerine Göre İkilemeler

Burada ikilemeler ön seslerine göre ve son seslerine göre incelenmiştir.

1.1.1.Ön Seslerine Göre İkilemeler

Ön seste, sırasıyla ögeleri ünlü+ünsüz, ünsüz+ünlü, ünsüz+ünsüz ve ünlü+ünlü şeklinde başlayan ikilemeler ele alınmıştır.

1.1.1.1. Birinci Kelimesi Ünlü İkinci Kelimesi Ünsüzle Başlayan İkilemeler

Osman N. Tuna'ya göre hece sayıları eşit olan bu ögeler ünlü ve ünsüzle başlıyorsa, ünlüyle başlayan sıralamada öne geçer (Tuna 1983: 163-228). Gagavuz Türkçesinde tespit ettiğimiz ikilemelerde bu kuralın işlediği görülmektedir:

ana – boba “ana baba” (GDLO5, s. 11, 12, 13, 17, 20, 21, 37, 43, 58, 61, 119, 125, 170, 204, 206, 214, 224, 247; GDLO6, s. 18, 40, 51, 91, 99, 105, 121, 150, 157, 202; GDLO7, s. 23, 33, 145, 157, 169, 181, 190, 229, 251, 287; GRMS, s. 47; GTS, s. 181, 258; Y1K, s. 3, 65, 117), **az – çok** “az çok” (GRMS, s. 30; GTS, s. 25), **ekmek – pesmet** “ekmek peksimet” (GDLO7, s. 183), **er – gök** “yer yök” (GDLO5, s. 199), **ora – bura** “ora bura” (GDLO5, s. 202, 230; GDLO6, s. 113, 114, 194), **üstü – başı** “üstü başı” (GDLO5, s. 176), **ura – tuta** “şöyle veya böyle” (GRMS, s. 486; GTS, s. 249), **onu – bunu** “onu bunu” (GDLO5, s. 45, 162; GDLO7, s. 115).

1.1.1.2. Birinci Kelimesi Ünsüz İkinci Kelimesi Ünlüyle Başlayan İkilemeler

Çağatay, çalışmasında ünlüyle başlayan kelimelerin önce kullanıldığını belirtmiş ve bunlar arasında istisnaların da olabileceğini söylemiştir (Çağatay, 1978: 33). Biz de, çalışmamızda istisna sayabileceğimiz örnekler tespit ettik: **beş – on** “beş on” (GDLO5, s. 234; GDLO6, s. 147, 180; GDLO7, s. 118, 154, 171, 172, 274), **birin – ikin** “birini ikisini” (GDLO6, s. 162), **saahlık – iilik** dilemee “kutlamak” (GDLO5, s. 224), **sürmək – ekmək** “sürmek ekmek” (GDLO5, s. 194), **yazmaa – okumaa** “okuma yazma” (GDLO6, s. 199, 200).

1.1.1.3. İki Kelimesi de Ünsüzle Başlayan İkilemeler

İkilemeleri oluşturan kelimelerin ikisi de ünsüzle başlayabilir. Bu durumda sıralamanın nasıl olacağı konusunda belli bir kural oluşturmak zordur. Osman Nedim Tuna, eş heceli bazı ikilemeler üzerinde yaptığı incelemede bir takım diziliş ilkeleri ortaya koymuştur. Osman Nedim Tuna ünsüz dizisini şöyle göstermiştir: ğ, h; l, r, n, m; v, y; k; z, s, ş, f; c, d, g, b; ç, t, p (Tuna, 1983: 228). Tuna, eş heceli bazı ikilemeler üzerinde yaptığı incelemede iki ögesi de ünsüz ile başlayan ikilemeler için bir takım diziliş ilkeleri ortaya koymuştur. Bahsi geçen çalışmada Tuna *çıtı pıtı* ikilemesini ele alarak şöyle açıklar:

“... *çıtı pıtı* ikilemesine bakarsak, burada birinci üyedeki ç ve ikinci üyedeki p'nin, üyelerin bu sıralanışını tayin edebilecek biricik faktör olduğu anlaşılır. Buna göre, şöyle diyebiliriz: *çıtı* ilk üyedir, çünkü bu ç ile başladığı halde, *öbür üye pıtı*, p ile başlıyor. Şimdi bunu biraz değiştirelim: *çıtı* ilk, *pıtı* ikinci üyedir. Çünkü ç, p'den önce gelir. Eğer bu doğru ise başka misallerde de ç'nin p'den önce geldiğini görmemiz gerekir. Acaba öyle mi?: *çat pat*, *çatır patır*, *çatlak patlak*, *çatra patra*, *çıtır pıtır* ikilemeleri bunu destekliyor. Demek ki, ç-p sırası değişmez bir sıradır.” (Tuna, 1983: 170).

Tuna bu sıralamayı elindeki diğer ikilemeler üzerinde de deneyerek değişmez bir sıra tespit etmiştir. Tespit ettiğimiz ikilemelerden bazısının bu kurala uyduğu bazısının ise tam tersi bir düzende kurulduğu görülmüştür:

boyunu – postunu “boyunu posunu” (GDLO6, s. 220, 255; GDLO7, s. 163), **karı – koca** “karı koca” (GRMS, s. 252; GDLO5, s. 119; GTS, s. 135), **sarmaş – dolaş** “sarmaş dolaş” (GTS, s. 209), **var – yok** “var yok” (GDLO5, s. 213), **kılıçlı – süngülü** “kılıçlı süngülü” (GDLO5, s. 165), **yazı – kışı** “yazı kışı” (GRMS, s. 208; GDLO5, s. 105, 135, 217; GDLO6, s. 148), **kırı – payı** işle- “kırı bayırı işlemek” (Y1K, s. 114), **yorgan – düşek** “yorgan döşek” (GDLO5, s. 179), **küçük – gücük** “şubat ayı için kullanılır” (GTS, s. 108), **haydudu – dragonu** cezala- “eşkıyayı cezalandır-” (GDLO5, s. 190), **yazı – kışı** “yazı kışı” (GRMS, s. 208; GDLO5, s. 105, 135, 217; GDLO6, s. 148), **mülklü – kulluu** “varlıklı, zengin” (GTS, s. 179), **bilir – bilmaz** “bilir bilmez” (GRMS, s. 84), **bitirär – bitirmaz** “bitirir bitirmez” (GDLO6, s. 164), **çalı – çırpı** “çalı çırpı” (GTS, s. 156), **çanak – çölmek** “çanak çömlek” (GRMS, s. 529), **delik – deşik** “delik deşik” (GDLO6, s. 164), **kaşur – kaşmaz** “gün taa kaşur kavuşmaz evdä

olasın” (GDLO5, s. 257), **kıpar – kıpmaz** “gözlerini yumma anı için kullanılır” (GDLO7, s. 115), **konu – komşu** “konu komşu” (GRMS, s. 280; GTS, s. 162), **kurt – kuş** “tüm hayvanlar” (GRMS, s. 297; GDLO6, s. 43; GDLO7, s. 185, 189, 190; Y1K, s. 20, 142, 156).

1.1.1.4. İki Kelimesi de Ünlüyle Başlayan İkilemeler

Tuna’ya göre iki kelimesi de ünlüyle başlayan ikilemelerde ilk üyenin hangisi olacağını ünlü dizisine bakarak tayin edebiliriz. Osman Nedim Tuna ünlü dizisini şöyle göstermiştir: Ünlü dizisi: e, a; ı, i; ö, o; ü, u. şu sıra ile bakılır: 1. Düz-yuvarlak (düz önde), 2. geniş-dar (geniş önde), 3. ön-art (ön önde). Bu durum kelime başındaki sesin farklı olması durumunda geçerlidir. Eğer her iki üyenin de baş tarafları aynı ise, “karşılıklı olarak baştan sona doğru, her iki üyenin fonemlerine bakılır. Bu ikisi arasında ilk farkın gösterdiği karşıtlığa bakılır. Bu karşıtlık ya ünlü + ünsüz ya ünsüz + ünsüz şeklindedir. Ünlü + ünlü için örnek bulunmadığını belirten Tuna, eğer karşıtlık ünlü + ünsüz şeklinde ise ünlü ile başlayan ögenin başa geçeceğini (*sere serpe*), ünsüz + ünsüz şeklinde ise hangi ünsüz, ünsüz dizisinde (ğ, h; l, r, n, m; v, y; k; z, s, ş, f; c, d, g, b; ç, t, p) önce geliyorsa onun başa geçeceğini (*çoluk çocuk, huy hus*) ifade eder (Tuna, 1983: 228).

Gagavuz Türkçesinde, iki kelimesi de ünlüyle başlayan eş heceli ikileme örnekleri şunlardır: **elimi – üzümü** “elimi yüzümü” (GDLO6, s. 176), **ayın – açık** “gün gibi ortada, apaçık” (GDLO5, s. 22, 226; GDLO7, s. 145, 193, 213, 296; GTS, s. 22; GRMS, s.34), **iyerlär – içerlär** “yerler içerler” (GDLO6, s. 173), **urgulu – urgusuz** “vurgulu vurgusuz” (GDLO6, s. 291), **olur – olmaz** “olur olmaz” (GRMS, s. 351; GDLO5, s. 37, 160; GDLO6, s. 204; GDLO7, s. 115, 238; GTS, s. 186), **eli – ayaa** “eli ayağı” (GDLO5, s.162; GDLO6, s. 156), **ondört – onbeş** “on dört on beş” (GDLO6, s. 92).

1.1.2. Son Seslerine Göre İkilemeler

Osman Nedim Tuna’nın tespitine göre sayıca eş heceli sözcüklerden son sesi ünlüyle biten sözcük, ünsüzle bitenden önce gelir (Tuna, 1983: 228). Gagavuz Türkçesinde de bu kurala uygun ikilemeler kullanılmaktadır:

çirtma – kaval “genellikle çobanların kullandığı üflemler çalgılar” (GDLO6, s. 229; GDLO7, s. 170), **kafa – tütün** “kahve tütün” (GDLO5, s. 167), **sarı – biyaz** “sarı beyaz” (GDLO7, s. 293), **yortu – pazar** “bayram tatil” (GDLO7, s. 262), **yaa – bal** “yağ bal” (GRMS, s. 206; GTS, s. 254), **yedi – sekiz** “yedi sekiz” (GDLO5, s. 9).

1.2. İkilemelerde Ses Benzerlikleri

İkilemeyi oluşturan sözcüklerin en büyük özelliği, bir ses uygunluğu oluşturmalarıdır. Bu ses uygunluğu, ön seste ve son seste daha açık bir şekilde göze çarpmaktadır.

1.2.1. Ön Seste Benzerlik

Bu tür ikilemelerde her iki ögenin de aynı ünsüz ile başlaması söz konusudur. Sözcüklerin ilk ünsüzleri benzeşerek bir ahenk oluşturmuştur:

filan – fişman “filan fişman” (GRMS, s. 497; GDLO5, s. 179; GDLO6, s. 96, 98; GTS, s. 97), **gelän – geçän** “gelen geçen” (GRMS, s. 109; GDLO7, s. 114, 117, 128, 212, 285; GTS, s. 101), **mallı – mülklü** “zengin, varlıklı” (GTS, s. 172).

1.2.2. Son Seste Benzerlik

Son seste, akılda daha kolay kalması için birbiriyle uyaklı sözcükler kullanılır. Son seste benzerlik, ikilemeleri meydana getiren sözcüklerin sonundaki yapım ya da çekim ekleri ile yapılır:

açlıktan – yokluktan “açlıktan yokluktan” (GDLO6, s. 160), **açık – seçik** “açık seçik” (GTS, s. 4), **açıp – kırıp** “açıp kırıp” (GDLO5, s. 188), **cicili – bicili** “cicili bicili” (GRMS, s. 186; GTS, s. 48), **gelän – geçän** “gelen geçen” (GRMS, s. 109; GDLO7, s. 114, 117, 128, 212, 285; GTS, s. 101), **işsiz – güçsüz** dur- “işsiz güçsüz dur-” (GTS, s. 218).

1.3.İkinci Sözcüğün Başına Ünsüz Getirilerek Kurulan İkilemeler

Türkçede ünlüyle başlayan sözcüklerin başına m- ünsüzü ekleyerek, ünsüzle başlayan sözcüklerde ise ünsüzün yerine m- getirerek bu tür ikilemeler oluşturulabilir. Osman Nedim Tuna da “Türkçede Tekrarlar” adlı makalesinde, “*Ünlü ile başlayan sözlerin başına, doğrudan-doğruya; ünsüz ile başlayanların ünsüzü kaldırıldıktan sonra, m- getirilerek yapılan tekrarlar*” şeklinde bahsetmektedir (Tuna, 2012: 5). Gagavuz Türkçesinde de ikinci ögenin başına m- sesi getirilmesi ile ikilemelerin kurulduğu görülmektedir:

çürük – mürük “çürük mürük” (GDLO5, s. 119), **gazeta – mazeta** “gazete mazete” (GDLO6, s. 255), **dadak – madak** sarmacık “tadımlık sarma” (GDLO5, s. 119; GDLO7, s. 219), **kırk – mırk** “kırk mırk” (GDLO6, s. 156).

1.4.Heceleri Bakımından İkilemeler

Gagavuz Türkçesi ikilemelerinde genellikle az heceliden çok heceli sözcüklere doğru bir sıralama söz konusudur. Az heceli sözcük, çok heceli sözcüğe göre önceliğe sahiptir. Ancak bu genel yargıya rağmen çok heceliden az heceli sözcüklere doğru bir sıralamanın olduğu ikilemelerle de karşılaşmaktadır.

1.4.1. Eşit Heceli Sözcüklerle Yapılan İkilemeler

Eşit heceli sözcüklerden yapılan ikilemelerin bir kısmı farklı sözcüklerden oluşmaktadır: **ana – boba** “ana baba” (GDLO5, s. 11, 12, 13, 17, 20, 21, 37, 43, 58, 61, 119, 125, 170, 204, 206, 214, 224, 247; GDLO6, s. 18, 40, 51, 91, 99, 105, 121, 150, 157, 202; GDLO7, s. 23, 33, 145, 157, 169, 181, 190, 229, 251, 287; GRMS, s. 47; GTS, s. 181, 258; YİK, s. 3, 65, 117), **çaarış – baarış** “çağırış bağırış” (GRMS, s. 524; GDLO5, s. 170; GDLO7, s. 289; GTS, s. 49), **laalä – zümbül** “lale sümbül” (GDLO5, s. 167), **läk – tük** “atların nal sesleri” (GRMS, s. 317; GTS, s. 168).

Eşit heceli sözcüklerden yapılan ikilemelerin bir kısmı ise aynı sözcüğün tekrarıyla oluşmaktadır. Bu tür ikilemeler anlamı pekiştirmek, güçlendirmek işleviyle kullanılmaktadır:

aça – aça “aça aça” (GDLO7, s. 137), **çıkım – çıkım** “küçük küçük kısımlar halinde, adacıklar şeklinde” (GRMS, s. 559; GTS, s. 57), **küsülü – küsülü** “küsülü küsülü” (GDLO6, s. 164), **diişe – diişe** “değişe değişe” (GRMS, s. 143; GTS, s. 64), **yona – yona** “yana yana” (GDLO6, s. 257).

1.4.2. Az Heceli + Çok Heceli Sözcüklerle Yapılan İkilemeler

Gagavuz Türkçesinde, genellikle ikilemelerin oluşumu az heceli + çok heceli şeklindedir. Bazı araştırmacıların da görüşü Türkçede genellikle ikilemede az heceli ögenin ilk öge olduğu yönündedir (Çağatay, 1978: 33; Hatiboğlu, 1981: 16; Ağakay, 1954: 101). Az hecelinin başa geçmesi söyleyiş kolaylığı sağlamaktadır:

dal – budak “dal budak” (GTS, s. 213), **saa – seläm** “sağ salim” (GDLO5, s. 95; GDLO6, s. 40, 231; GDLO7, s. 82), **az – buçuk** “az buçuk” (GDLO7, s. 244, 247, 254), **gül – çiçek** dolaylar “etraf gül çiçek” (GDLO5, s. 250), **güz – ilkyaz** için “güz ilkbahar için” (GDLO5, s. 170), **hâl – hâtır** “hal hatır” (GTS, s. 222), **göz – kulak** ol- “göz kulak ol-” (GDLO6, s. 206; GDLO7, s. 215, 222; GTS, s. 106; GRMS, s. 117), **karma – karışık** “karmakarışık” (GRMS, s. 250; GTS, s. 136), **kör – sakat** kal-“kör sakat kal-” ; GDLO6, s. 214), **malay – mamaligacık** “mısır unundan yapılan bir çeşit yemek” (GDLO7, s. 263), **şennik – sevinmelik** “şenlik eğlence” (GDLO5, s. 177), **toz – duman** “toz duman” (GRMS, s. 163, 471; GDLO7, s. 148, 217, 275; GTS, s. 83), **ucu – kenarı** yoktu “tarifi yoktu (üzüntü için kullanılmış)” (GDLO7, s. 285).

1.4.3. Çok Heceli + Az Heceli Sözcüklerle Yapılan İkilemeler

Gagavuz Türkçesinde, genellikle ikilemelerin oluşumu az heceli + çok heceli şeklinde olmuştur. Ancak çok heceli + az heceli sözcüklerle kurulan ikilemeler de bulunabilmektedir. Bu tür ikileme kuruluşu 2+1 veya 3+2 şeklinde Eski Uygur Türkçesinde de tespit edilmiştir (Çağatay, 1978: 33).

sözü – söz “sözü söz” (Y1K, s. 94), **uzaktan – uzaa** “uzaktan uzağa” (GDLO7, s. 64), **birä – bir** “birebir” (GDLO7, s. 49), **büünnän – büün** “bugüne bugün” (GDLO5, s. 206, 234), **duardan – duara** “duvardan duvara” (GTS, s. 83), **evdän – evä** gez- “evden eve gez-” (GDLO6, s. 237), **günnän – gün** “bazen” (GDLO6, s. 289, **ikidä – birdä** “ikide bir” (GDLO6, s. 169, 171, 172; GDLO7, s. 258), **iki – üç** “iki üç” (GDLO5, s. 33, 34, 70, 187, 196, 208, 211, 223, 226; GDLO6, s. 13, 59, 182; GDLO7, s. 207, 224, 240, 248, 262).

1.4.4. Tek Heceli Kelimelerden Oluşmuş İkilemeler

Gagavuz Türkçesinde, tek heceli kelimelerden oluşan ikilemelerin bazıları farklı sözcüklerden oluşurken bazıları aynı sözcüklerin tekrarı ile oluşmaktadır:

az – çok “az çok” (GRMS, s. 30; GTS, s. 25), **bäv – bäv** “deve sesi” (Y1K, s. 164), **bol – bol** “bol bol” (GDLO7, s. 111), **kat – kat** “kat kat” (GDLO5, s. 119; GDLO6, s. 113, 119, 124, 125, 127; GDLO7, s. 248, 251), **ak – pak** “ak pak” (GDLO5, s. 112), **er – gök** “yer yök” (GDLO5, s. 199), **cız – bız** “cız bız” (GRMS, s. 188), **çat – pat** “çat pat, şöyle böyle, azıcık” (GRMS, s. 532; GTS, s. 53), **çıt – pıt** “çıt çıt, ses taklidi” (GRMS, s. 561; GTS, s. 58), **şaş – beş** “şaşkın” (GRMS, s. 564; GDLO5, s. 175, 178; GDLO7, s. 20, 115, 138; Y1K, s. 97), **şu – bu** “şu bu” (GRMS, s. 572; GDLO6, s. 96, 98, 177; GDLO7, s. 244; GTS, s. 235).

Aynı kelimenin tekrarıyla oluşan tek heceli ikilemeler, daha çok yansımalarından oluşan ikilemelerdir: **kıs – kıs** et- “kıs kıs gülmek” (GRMS, s. 312; GTS, s. 148), **kış – kış** et- “kuşları kovalamak için” (Y1K, s. 52, 162; GTS, s. 149), **kuş – kuş** “bir nida” (GRMS, s. 301; GTS, s. 157), **küt – küt** “kalp atışı sesi” (GRMS, s. 303; GTS, s. 159), **bäv – bäv** “deve sesi” (Y1K, s. 164), **şen – şen** “şen şen” (GDLO6, s. 55, 58; GDLO7, s. 135).

1.4.5. İki Heceli Kelimelerden Oluşmuş İkilemeler

İki heceli kelimelerden oluşan ikilemelerin de bazıları aynı sözcüğün tekrarı ile bazıları da farklı sözcüklerden oluşmaktadır.

İki heceli farklı kelimelerin tekrarıyla oluşan ikilemeler: **açık – seçik** “açık seçik” (GTS, s. 4), **meyva – emiş** “meyve yemiş” (GDLO5, s. 250), **konu – komşu** “konu komşu” (GRMS, s. 280; GTS, s. 162), **ana – baba** “ana baba” (GRMS, s. 216, 446; GTS, s. 214), **çalı – çırpı** “çalı çırpı” (GTS, s. 156), **çatır – patır** “çatır patır” (GDLO7, s. 129), **şatra – patra** “saçma sapan” (GTS, s. 232).

İki heceli aynı kelimelerin tekrarıyla oluşan ikilemeler: **aça – aça** “aça aça” (GDLO7, s. 137), **badi – badi** “kazlara seslenme ünlemi” (GRMS, s. 68; GTS, s. 27), **baka – baka** “baka baka” (GDLO5, s. 188, 210; GDLO6, s. 281; GDLO7, s. 39, 118, 119, 120, 122), **bıcı – bıcı** “kazları çağırmak için kullanılır” (GRMS, s. 101; GTS, s. 34), **kısık – kısık** “kısık kısık” (GRMS, s. 313; GTS, s. 148), **kürek – kürek** “kürek kürek” (GDLO6, s. 113, 127), **lüle – lüle** ol- “lüle lüle ol-” (GTS, s. 199).

1.4.6. Üç Heceli Kelimelerden Oluşmuş İkilemeler

Üç heceli kelimelerden oluşan ikilemelerin bazıları aynı sözcüklerin tekrarıyla bazıları karşıt kelimelerin tekrarıyla oluşmaktadır: **açlıktan – yokluktan** “açlıktan yokluktan” (GDLO6, s. 160), **analı – bobalı** “analı babalı” (GRMS, s. 47; GTS, s. 13), **oracık – buracık** “oracık buracık” (GDLO6, s. 114), **arada – sırada** “arada sırada” (GDLO7, s. 246, 262), **aykırı – buykuru** “eğri böğrü” (GDLO6, s. 113, 116, 278; GDLO7, s. 282; GTS, s. 23; GRMS, s. 32), **aylanıp – hızlanıp** “dolanıp hızlanıp” (GDLO5, s. 173).

Üç heceli aynı kelimelerin tekrarıyla oluşan ikilemeler: **altışar – altışar** “altışar altışar” (GDLO6, s. 49), **bekleyä – bekleyä** “bekleye bekleye” (GDLO7, s. 120), **koruna – koruna** “koruna koruna” (GDLO7, s. 221), **küsülü – küsülü** “küsülü küsülü” (GDLO6, s. 164), **okuya – okuya** “okuya okuya” (GDLO7, s. 120), **sürücük – sürücük** mallar “sürü sürü hayvanlar” (GDLO6, s. 24).

1.4.7. Dört ve Daha Fazla Heceli Kelimelerden Oluşmuş İkilemeler

Yukarıda değindiğimiz ikilemelerin yanında dört ve daha fazla heceli farklı kelimelerden oluşan ikilemeler de bulunmaktadır. Bu ikilemelerin her iki ögesinde bulunan eklerin de aynı olduğu görülmüştür: **oracıkta – buracıkta** “oracıkta buracıkta” (GDLO6, s. 194), **analarımıza – bobalarımıza** “analarımıza babalarımıza” (GDLO5, s. 17), **arabalar – maşinalar** “arabalar, makinalar” (GDLO7, s. 275), **avlanmaa – tavlanmaa** “avlanmaya tavlanmaya” (GDLO6, s. 167).

Aynı kelimenin tekrarıyla oluşan dört ve daha fazla heceli ikilemelerde de kelimelerin aynı olmasının yanında kullanılan eklerin de aynı olduğu görülmektedir: **aydımnaya – aydımnaya** “aydınlaya aydınlaya” (GDLO7, s. 120), **istämeyä – istämeyä** “istemeye istemeye” (GDLO7, s. 272), **dolaylandı – dolaylandı** “dolandı dolandı” (GDLO7, s. 143), **kıyıştırmaya – kıyıştırmaya** “uygun bir şekilde” (GDLO7, s. 170).

2. Yapılarına Göre İkilemeler

2.1. Çekim Ekleriyle Kurulan İkilemeler

Gagavuz Türkçesinde çekim eklerinin bazen her iki unsura ayrı ayrı geldiği bazen de sadece son unsura geldiği gözlenmiştir.

2.1.1. İsim Çekim Ekleriyle Kurulan İkilemeler

İkilemeler; çoğunlukla isim ve isim soylu sözcüklerden oluşmaktadır. Bundan dolayı isim çekimi açısından ilgi çekici kullanımlar söz konusu olabilmektedir.

2.1.1.1. Çokluk Ekiyle Kurulmuş İkilemeler

Gagavuz Türkçesinde çokluk eki +lar, +lär, ya her iki kelimeye ya da sadece ikinci kelimeye getirilerek ikilemeler oluşturulmaktadır: **analar – bobalar** “analar babalar” (GDLO6, s. 40, 202; Y1K, s. 65), **arabalar – maşinalar** “tüm taşıtlar” (GDLO7, s. 275), **erikler – dutlar** “erikler dutlar” (GDLO6, s. 208), **kardaşlar – kızkardaşlar** “tüm gençler” (GDLO7, s. 229), **nelär – nelär** “neler neler” (GDLO5, s. 257); **çayır – bayırlar** “çayırlar bayırlar” (GDLO6, s. 230), **doz – dolaylara** “etraflara” (GDLO5, s. 173), **hêy – hêycılar** “heyheyciler” (GDLO6, s. 197, 249), **kurt – kuşlar** “yaban hayvanları” (GDLO6, s. 43; GDLO7, s. 185, 189; Y1K, s. 20).

Çokluk ekindeki “l” ünsüzü benzeşme yoluyla bazen “n” sesine dönüşebilir: **cannar – cunnar** “inler cinler” (GTS, s. 46), **gelän – geçennär** “gelen geçenler” (GDLO7, s. 117).

2.1.1.2. İyelik Ekleriyle Kurulmuş İkilemeler

İkilemeyi oluşturan sözcüklerden her ikisi de iyelik eki almaktadır. İkilemeler, birinci ve ikinci kelimelere aynı iyelik ekleri getirilerek oluşturulur: **anam – bobam** “anam babam” (GDLO5, s. 20, 247; GDLO6, s. 91), **tenin – görümün** “siman” (GDLO6, s. 295), **üzün – gözün** “yüzün gözün” (GDLO5, s. 21), **ucu – kenarı** yoktu “tarifi yoktu (üzüntü için kullanılır)” (GDLO7, s. 285), **üstü – başı** “üstü başı” (GDLO5, s. 176), **üzü – gözü** “yüzü gözü” (GDLO5, s. 171; GDLO6, s. 230; GDLO7, s. 103), **anası – bobası** “anası babası” (GDLO5, s.43; GDLO6, s. 99, 105; GDLO7, s. 169), **biri – biri** “birbiri” (GDLO5, s. 188, 215; GDLO6, s. 3, 18, 178, 277; GDLO7, s. 168, 169, 285), **analarınız – bobalarınız** “analarınız babalarınız” (GDLO5, s. 61, 204), **kardaşları – kızkardaşları** “kardeşleri kız kardeşleri” (GDLO6, s. 40).

Bazen sadece ikinci kelimenin iyelik eki almasıyla da ikileme kurulabilir: **bir – ikisi** “bir ikisi” (GDLO6, s. 13), **ool – evladı** “oğlu evladı” (GDLO5, s. 162).

2.1.1.3. Hâl Ekleriyle Kurulmuş İkilemeler

Sözcükler hâl eki almış biçimleriyle ikileme kurabilmektedir. Bu durumda çoğunlukla ikilemenin her iki ögesi de aynı hâl ekini almaktadır:

çayırların – bayırların “çayırların bayırların” (GDLO6, s. 20; GDLO7, s. 26), **kurtların – kuşların** hem eşilliklerin dostu “kurtların kuşların ve yeşilliklerin dostu” (Y1K, s. 142), **boyunu – postunu** “boyunu posunu” (GDLO6, s. 220, 255; GDLO7, s. 163), **kırı – payı** işle- “tarlayı işle-” (Y1K, s. 114), **zorunu – kahırını** “dardını kederini” (GDLO5, s. 240), **anama – bobama** “anama babama” (GDLO5, s. 170), **anaya – bobaya** “anaya babaya” (GDLO5, s. 12, 206), **arada – saatta** “arada bir” (GDLO5, s. 244; GDLO6, s. 73; GDLO7, s. 102, 118, 143), **erdä – toprakta** “yerde toprakta” (GDLO5, s. 19), **oracıkta – buracıkta** “oracıkta buracıkta” (GDLO6, s. 194), **bobadan – dededän** “babadan dededen” (GDLO6, s. 159), **yıradan – yıradan** “uzaktan uzaktan” (GDLO5, s. 71), **üzümdän – gözümdän** (GDLO6, s. 104), **bişeylän – bişeylän** yardım et- “bir şeylerle yardım et-” (GDLO6, s. 97).

Sadece ikinci ögesi hâl eki alan ikilemeler ise şunlardır:

bir – birinin manasını “bir birinin manasını” (GDLO5, s. 18), **güüs – güüsä** “göğüs göğüse” (GRMS, s. 125; GTS, s. 110), **göz – gözä** “göz göze” (GDLO6, s. 176), **doz – dolayda** “her tarafta” (GDLO7, s. 257, 261), **son – sonunda** “en sonunda” (GDLO6, s. 206, ; GDLO7, s. 183), **gün – gündän** “günden güne” (GDLO5, s. 54, 62, 243; GDLO6, s. 113, 124, 225, 234, 235, 250, 297; GDLO7, s. 279; Y1K, s. 93), **laf – laftan** o anlattı “söz arasında o anlattı” (GDLO5, s. 239; GDLO7, s. 302), **yıl – yıldan** “yıldan yıla” (GDLO5, s. 29, 55, 63, 236; GDLO6, s. 99, 100, 125, 186, 218, 237), **yalnız – yalnızça** kaldıyan “yalnız kalmasıyla” (GDLO7, s. 285), **yap – yalnızça** yıldız “yapayalnız yıldız” (GDLO7, s. 250), **kendi – kendinnän** lafeder “kendi kendine konuşur” (GDLO7, s. 292).

2.1.2. Fiil Çekim Ekleriyle Kurulan İkilemeler

Gagavuz Türkçesinde bildirme kipleri, tasarlama kipleri ve fiillerin olumsuz çekimleriyle oluşan ikilemeler tespit edilmiştir.

2.1.2.1. Bildirme Kipleri ile Kurulmuş İkilemeler

Gagavuz Türkçesinde bildirme kiplerinin kullanıldığı ikilemeler, daha çok öğrenilen geçmiş zaman, görülen geçmiş zaman ve geniş zaman ekleri kullanılarak oluşturulmuştur: **gitmiş – gelmiş** “gitmiş gelmiş” (GDLO7, s. 289), **dolaylandı – dolaylandı** “dolandı dolandı” (GDLO7, s. 143), **geçti – geçmedi** “geçti geçmedi” (GDLO7, s. 154); **düşüner – düşüner** “düşünür düşünür” (GDLO5, s. 212; GDLO7, s. 141), **geler – geçer** yanımdan “gelir geçer yanımdan” (GDLO7, s. 303), **giderlär – giderlär** de “giderler giderler de” (GDLO7, s. 140), **istääz – istemäz** “ister istemez” (GDLO5, s. 190; GDLO6, s. 124, 125, 196; GDLO7, s. 172, 174), **iyerlär – içerlär** “yerler içerler” (GDLO6, s. 173), **kıpar – kıpmaz** “gözünü kırpar kırpmaz” (GDLO7, s. 115).

2.1.2.2. Tasarlama Kipleri ile Kurulmuş İkilemeler

Tasarlama kiplerini alan fiiller ile kurulan ikilemeler oldukça azdır. Çalışmamızda biri emir kipi, biri şart kipi olmak üzere tasarlama kipleriyle oluşmuş iki örnek tespit edilmiştir: **gelsin – gitsin** turnelär “gelsin gitsin turnalar” (GDLO5, s. 202), **baksa – denesä** “baksa denese” (GDLO7, s. 137).

2.1.2.3. Fiillerin Olumsuz Çekimiyle Kurulmuş İkilemeler

Fiillerin olumsuz çekimleriyle oluşan ikilemeler, ikilemelerin ikinci ögesine “-mA” ya da “-mAZ” eklerinin getirilmesiyle kurulmuştur: **geçti – geçmedi** “geçti geçmedi” (GDLO7, s.

154), **kapamış – kapamamış** gözlerini “kapamış kapamamış gözlerini” (GDLO5, s. 168), **istäǟr – istemäǟz** “ister istemez” (GDLO5, s. 190; GDLO6, s. 124, 125, 196; GDLO7, s. 172, 174), **kıpar – kıpmaz** “gözünü kırpar kıpmaz” (GDLO7, s. 115), **olur – olmaz** “olur olmaz” (GRMS, s. 351; GDLO5, s. 37, 160; GDLO6, s. 204; GDLO7, s. 115, 238; GTS, s. 186).

2.2.Yapım Ekleriyle Kurulan İkilemeler

Bu başlık altında isimden isim yapan ekler, fiilden isim yapan ekler ve fiilimsilerle kurulan ikilemeler ele alınmıştır.

2.2.1. İsimden İsim Yapan Eklerle Kurulan İkilemeler

Gagavuz Türkçesinde isimden isim yapan eklerle kurulan ikilemeler oldukça geniş bir yer kaplamaktadır. Sıkça kullanılan eklerle kurulmuş ikilemeler aşağıda örneklendirilmiştir:

birär – ikişär “birer ikişer” (GDLO5, s. 37, 40), **ikişär – üçär** “ikişer üçer” (GDLO5, s. 40, 123, 188; GDLO6, s. 72, 113), **üzär – üzär** “yüzer yüzer” (GDLO6, s. 39, 49), **yalnız – yalnızca** kaldıyan “yalnız kalmasıyla” (GDLO7, s. 285), **azarıcık – azarıcık** “azar azar, azıcık azıcık” (GDLO7, s. 137), **tepecik – tepecik** “tepecik tepecik” (GDLO5, s. 243; GDLO6, s. 33), **sürücük – sürücük** mallar “sürü sürü mallar” (GDLO6, s. 24), **yol – yolcaaz** “yol patika” (GDLO7, s. 176), **saatcaaz – saatcaaz** “saat saat” (GDLO5, s. 199), **uşak – kızcaaz** “oğlan kızcağız” (GDLO6, s. 18), **cicili – bicili** “cicili bicili” (GRMS, s. 186; GTS, s. 48), **tatlı – tatlı** “tatlı tatlı” (GDLO6, s. 104; GDLO7, s. 205; Y1K, s. 142), **uslu – uslu** “uslu uslu” (GDLO6, s. 84), **saalık – ililik** “sağlık iyilik” (GDLO5, s. 224), **şennik – sevinmelik** “şenlik eğlence” (GDLO5, s. 177), **aaç – susuz kal-** “aç susuz kal-” (GDLO7, s. 265), **uçsuz – kenarsız** (<Far. kenār) “uçsuz bucaksız” (GRMS, s. 68, 488; GDLO6, s. 204, 235; GDLO7, s. 194; GTS, s. 248), **canlı – cansız** “canlı cansız” (GDLO5, s. 123).

2.2.2.Fiilden İsim Yapan Eklerle Kurulan İkilemeler

Fiilden isim yapım eklerinin kullanıldığı ikilemeler şunlardır: **ayırı – ayırı** “ayrı ayrı” (GDLO5, s. 25, 103, 126, 127; GDLO6, s. 24, 42, 68, 202; GDLO7, s. 103, 169, 243), **dizä – dizä** “satr satır” (GDLO5, s. 199), **dizi – dizi** “dizi dizi” (GDLO6, s. 57, 192); “sıra sıra” (GDLO7, s. 303), **sıkı – sıkı** “sıkı sıkı” (GDLO6, s. 163; GDLO7, s. 171, 172), **çürük – mürük** “çürük mürük” (GDLO5, s. 119), **delik – deşik** “delik deşik” (GDLO6, s. 164), **çıkım – çıkım** “küçük küçük kısımlar halinde, adacıklar şeklinde” (GRMS, s. 559; GTS, s. 57), **dilim – dilim** “dilim dilim” (GDLO7, s. 236), **kıvrım – kıvrım** “kıvrım kıvrım” (GRMS, s. 304; GTS, s. 149).

2.2.3.Fiilimsilerle Kurulan İkilemeler

2.2.3.1.İsim-Fiillerden Kurulan İkilemeler

İsim-fiiller, fiil kök ve gövdelerinin karşıladıkları oluşu, kılışı ve durumu bir şahsa ve zamana bağlı olmadan gösteren, fiildeki oluş, kılış ve durumların adlarını bildiren yapılardır (Korkmaz, 2010). Gagavuz Türkçesinde isim-fiil eki alan sözcükler ikilemeler içerisinde tekrar edilebilmektedir:

çaarış – baarış “çağırış bağırış” (GRMS, s. 524; GDLO5, s. 170; GDLO7, s. 289; GTS, s. 49), **gidiş – geliş** “gidiş geliş” (GRMS, s. 114; GTS, s. 104), **alış – verişçi** “alış verişçi” (GDLO7, s. 283; GRMS, s. 45; GTS, s. 10), **sürmək – ekmäk** “sürmek ekmek” (GDLO5, s. 194), **tuz – ekmek** “tuz ekmek” (GDLO5, s. 254), **ekmek – pesmet** “ekmek pişi” (GDLO7, s. 183), **avlanmaa – tavlanmaa** “avlanmaya tavlanmaya” (GDLO6, s. 167), **dinnenmää – şennenmää** “dinlenme şenlenme” (GDLO6, s. 20), **karma – karışık** “karmakarışık” (GRMS, s. 250; GTS, s. 136), **çirtma – kaval** “genellikle çobanların kullandığı üflelemeli çalgılar” (GDLO6, s. 229; GDLO7, s. 170).

2.2.3.2.Sıfat-Fiillerden Kurulan İkilemeler

Bu tür ikilemelerde sıfat-fiil ekleri, fiil kök veya gövdelerine getirilerek ikileme oluşturulmuştur. Bu ekler bazen aynı sözcüklere eklenirken bazen de farklı sözcüklere eklenmektedir: **çaaran – baaran** “çağırın bağıran” (GRMS, s. 524; GTS, s. 49), **gelän – geçän** “gelen geçen” (GRMS, s. 109; GDLO7, s. 114, 117, 128, 212, 285; GTS, s. 101), **gelän – geçennär** “gelen geçenler” (GDLO7, s. 117), **gelänä – geçänä** “gelene geçene” (GDLO7, s. 212), **sıçan – kaçan** “sıçan kaçan” (GDLO6, s. 9, 265), **olur – olmaz** “olur olmaz” (GRMS, s. 351; GDLO5, s. 37, 160; GDLO6, s. 204; GDLO7, s. 115, 238; GTS, s. 186), **kauşur – kauşmaz** “gün taa kauşur kavuşmaz evdä olasin” (GDLO5, s. 257), **kesär – kesmäz** “babu lafını keser kesmez başlamış bir büyük çıvgın” (GDLO6, s. 168), **kıpar – kıpmaz** “sän gözünü kıpar kıpmaz, o Stanboldan, varıp gelirmiş...” (GDLO7, s. 115).

2.2.3.3.Zarf-Fiillerden Kurulan İkilemeler

Zarf-fiiller, fiilin anlamını devamlılık bakımından tamamlamak üzere tekrarlanan kelimelerdir (Özkan, 2019: 320). Zarf-fiil ekleri, fiil kök ve gövdelerine getirilerek ikilemelerde tekrarlanır. Bu ekler bazen aynı sözcüklere eklenirken bazen de farklı sözcüklere eklenmektedir. Gagavuz Türkçesinde zarf-fiil ekleriyle kurulan ikilemelere sıkça rastlanmaktadır:

bekleyä – bekleyä “bekleye bekleye” (GDLO7, s. 120), **düşä – kalka** “düşe kalka” (GDLO5, s. 119; GDLO7, s. 39, 120), **sevä – beenä** “severek beğenerek”(GDLO7, s. 210), **kaane – kaane** “kana kana” (GTS, s. 124), **kazıyıp – kazıyıp** “kazıyıp kazıyıp” (GDLO7, s. 118), **kemirip – kemirip** “kemirip kemirip” (GDLO5, s. 222), **saurup – paklayıp** “savurup temizleyip” (GDLO6, s. 97).

3.Yansımlarla Kurulan İkilemeler

V. Hatiboğlu yansımlarla kurulan ikilemeler ile ilgili olarak “*Doğanın seslerini taklit eden, yansıtan ve çok defa yalın durumda kullanılan yansımlar ya aynı sözcükten ya da ses ve yapı bakımından birbirini andıran sözcüklerden kurulur.*” der (Hatiboğlu, 1981: 35). Zülfikar ise “*sürekliliği anlatmak, anlamı pekiştirip, zenginleştirmek, söyleyişe ahenk katmak, ses ve söz benzerliği sağlayarak, tabii sese daha çok yaklaşmak, iki kelimeyle bir kavramı adlandırmak, ortaklaşa yeni bir anlam elde etmek amacıyla birincil ya da ikincil biçimlerin tekrarlanması*” biçiminde ifade etmiştir (Zülfikar, 1995: 161). Yansıma sözcüklerle kurulan ikilemeler, ya sözcüğün aynen tekrarına ya da ikilemeyi oluşturan ilk sözcüğün yapı ve ses bakımından kendisini andıran bir sözcükle tekrar edilmesine dayanmaktadır:

çat – pat “çat pat, şöyle böyle, azıcık” (GTS, s. 53), **çatır – patır** “çatır patır” (GDLO7, s. 129), **çıtır – pıtır** “ses taklidi” (GTS, s. 58), **çatra – patra** “anlaşılmaz bir konuşma için kullanılır” (GTS, s. 53), **şatra – patra** “saçma sapan” (GTS, s. 232), **çıt – pıt** “ses taklidi” (GTS, s. 58), **estek – pestek** “estek pestek” (GDLO5, s. 167), **pala – parta** “pılıpırtı” (GTS, s. 191).

4.Kökenleri Açısından İkilemeler

İkilemeler farklı kökenli kelimelerden oluşabilir. Bu farklılık onların ikilemedeki yerini belirleyen bir etkidir. Buna göre farklı kökende kelimelerden oluşan ikilemelerde genellikle Türkçe kelime önce, yabancı kelime sonra kullanılır (Hatiboğlu 1981: 17). Bu durum anlatılmak istenen şeyi daha anlaşılır kılmaktadır. Gagavuz Türkçesinde ikilemeyi oluşturan öğelerden her ikisinin de Türkçe olmasının yanı sıra bir ögesi veya her iki ögesi de yabancı kelime olabilmektedir.

4.1.Türkçe Kelimelerden Kurulan İkilemeler

Bu ikilemelerde her iki öge de Türkçedir: **dilim – dilim** “dilim dilim” (GDLO7, s. 236), **dirsek – dirsee** baala- “dirsek dirseğe bağla-“ (GTS, s. 76), **dolay – denizdi** “çevreydi denizdi” (GDLO7, s. 124), **gecä – gündüz** “gece gündüz” (GRMS, s. 108; GDLO5, s. 119, 187, 211,

234; GDLO6, s. 79, 112, 124, 125, 144, 158, 192, 215, 268; GDLO7, s. 158, 195, 241, 247, 251, 263, 274, 293; Y1K, s. 148; GTS, s. 100), **iiri** – **iiri** “iri iri” (GDLO5, s. 96), **ölu** – **diri** “ölu veya diri” (GDLO6, s. 312), **saalık** – **iiik** dilemee “kutlamak” (GDLO5, s. 224), **sıcak** – **sıcak** “sıcak sıcak” (GDLO6, s. 114, 119, 123; GDLO7, s. 117), **top** – **top** baala- “top top bağla-” (GDLO5, s. 205).

4.2. Türkçe ile Alıntı Kelimelerden Kurulan İkilemeler

Gagavuz Türkçesinde bir ögesi Türkçe, bir ögesi alıntı olan ikilemelerde daha çok Arapça ve Farsça alıntılar bulunmaktadır. Genellikle Türkçe öge ilk unsuru oluşturmaktadır: **sa** – **selām** (<Ar. selām) “sağ salim” (GDLO5, s. 95; GDLO6, s. 40, 231; GDLO7, s. 82), **soruş** – **cuvap** (<Ar. cevāb) “soru cevap” (GRMS, s. 115; GDLO5, s. 9, 66; GTS, s. 104, 222), **tuz** – **sabun** (<Ar. şābūn) al- “tuz sabun al-” (GDLO5, s. 183), **el** – **rüzgar** (<Far. rūzgār) “yel rüzgar” (GDLO5, s. 112), **erikler** – **dutlar** (<Far. tūt) “erikler dutlar” (GDLO6, s. 208), **ucu** – **kenarı** (<Far. kenār) yoktu “tarifi yoktu” (GDLO7, s. 285), **uçsuz** – **kenarsız** (<Far. kenār) “uçsuz bucaksız” (GRMS, s. 68, 48 8; GDLO6, s. 204, 235; GDLO7, s. 194; GTS, s. 248), **demir** – **beton** (<Fr. béton) “demir beton” (GDLO5, s. 82), **ekmek** – **pesmet** (<Rumca peksimet) “ekmek pişi” (GDLO7, s. 183).

İlk ögesi alıntı kelime olan ikilemeler de bulunmaktadır: **mülklü** (<Ar. *mulk*) – **kulluu** “varlıklı” (GTS, s. 179), **gül** (<Far. *gūl*) – **çiçek** dolaylar “etraf gül çiçek” (GDLO5, s. 250), **meyva** (<Far. *mīve*) – **emiş** “meyve yemiş” (GDLO5, s. 250), **tenin** (<Far. *ten*)– **görümün** “siman” (GDLO6, s. 295).

4.3. Sadece Alıntı Kelimelerden Kurulan İkilemeler

Sadece alıntı kelimelerden oluşan ikilemelerin, her iki ögesi aynı dilden alınmış olabileceği gibi her bir ögesi farklı dillerden alınmış olabilir.

4.3.1. İki Kelimesi de Aynı Dilden Alıntı Olan İkilemeler

Her iki ögesi de alıntı olan ikilemelere baktığımızda, her iki ögenin ya Arapça ya da Farsça olduğu görülmüştür.

4.3.1.1. Arapça + Arapça Kelimelerden Kurulan İkilemeler

biyaz – **biyaz** (<Ar. beyāz) “beyaz beyaz” (GDLO6, s. 87; GDLO7, s. 161, 298), **dayma** – **dayma** (<Ar. dā'imā) “daima daima” (GDLO5, s. 91, 206), **fasıl** – **fasıl** (<Ar. faşl) gıcırda- “gıcırdayıp dur-” (GDLO6, s. 157), **kahır** – **kahır** (<Ar. kāhr) üstünā “sıkıntı sıkıntı üstüne” (GDLO7, s. 233), **kaluptan** – **kaluba** (<Ar. kālib) girmee “kalıptan kalıba girmek” (GTS, s. 130), **lâzımnı** – **lâzımsız** (<Ar. lâzim) “gerekli gereksiz” (GDLO7, s. 190), **raat** – **raat** (<Ar. rāhat) bir gamsız halde “rahat rahat, sıkıntı keder olmadan” (GDLO5, s. 257), **saatçaaz** – **saatçaaz** (<Ar. sā'at) “saat saat” (GDLO5, s. 199), **şan** (<Ar. şān) – **şöhret** (<Ar. şuhret) “şan şöhret” (GTS, s. 5).

4.3.2.2. Farsça - Farsça Kelimelerden Kurulan İkilemeler

bul – **bul** (<Far. pūl) “kaymağın pul pul yere akması” (GDLO6, s. 300), **hoş** (<Far. hoş) – **beş** (<Far. bāş) et- “sohbet et-” (GTS, s. 118), **laalā** (<Far. lāle) – **zümbül** (<Far. sunbul) “lale sümbül” (GDLO5, s. 167), **laf** – **laf** (<Far. lāf) “laf laf” (GDLO5, s. 103, 257), **lüle** – **lüle** (<Far. lüle) ol- “lüle lüle ol-” (GTS, s. 199), **nazlı** – **nazlı** (<Far. nāz) “nazlı nazlı” (GDLO5, s. 257), **peş** – **peşe** (<Far. pes) “peş peşe” (GTS, s. 216), **taazā** – **taazā** (<Far. tāze) “taze taze” (GDLO5, s. 157), **tenā** – **tenā** (<Far. dāne) “tane tane” (GDLO5, s. 119; GDLO6, s. 237; GTS, s. 241), **tez** – **tez** (<Far. tūz) “tez tez” (GDLO6, s. 113, 260), **zor** – **zoruna** (<Far. zūr) “zorlukla” (GDLO6, s. 272).

4.3.3. Her Bir Kelimesi Farklı Dillerden Alıntı Olan İkilemeler

Ögelerinin her birinin farklı dillerden alıntı olduğu ikilemeler de Gagavuz Türkçesinde yer almaktadır. Bunlar Arapça, Farsça, Rumca vb. dillerden alınan kelimelerdir: **yortu** (<Rum. yortu) – **pazar** (<Far. bāzār) “bayram tatil” (GDLO7, s. 262), **haydudu** (<Ar. hāydūd) – **dragonu** (<Fr. dragon) cezala- “eşkiyayı cezalandır-” (GDLO5, s. 190), **kör** (<Far. kūr) – **sakat** (<Ar. saḳat) kal- “kör sakat kal-” ; GDLO6, s. 214), **zorunu** (<Far. zūr) – **kahırımı** (<Ar. ḳāhr) “derdini kederini” (GDLO5, s. 240).

5. Anlam Özellikleri Açısından İkilemeler

İkilemelerin ortaya çıkmasında anlamın etkisi büyüktür. Hatiboğlu: “Türkçede ikilemenin ortaya çıkmasındaki etken, anlamdır. Türk düşüncesindeki durmadan gelişen anlamlara yeni kalıplar bulmak, kavramları belirtmek için sözcükleri yan yana getirip bir tek sözcük gibi kullanma yoluna gidilmiştir. Böylece, anlamı belirtmek, pekiştirmek, güçlendirmek amacıyla yeni bir sözcük yaratır gibi, iki sözcük yan yana getirilir ve bu birlikten ortaklaşa yeni bir anlam, güçlü bir kavram elde edilir.” der (Hatiboğlu, 1981: 55). Gagavuz Türkçesindeki ikilemeleri anlam özelliklerine göre şöyle sınıflandırmak mümkündür:

5.1. İki Kelimesi de Anlamlı Olan İkilemeler

Bu ikilemelerde iki öge de anlam taşımaktadır. Bunlar, eş, yakın ya da karşıt anlamlı kelimelerden oluşmuş ikilemelerdir.

5.1.1. Eş Anlamlı Kelimelerden Kurulan İkilemeler

İki kelimesi de aynı anlama gelen ikilemelerdir. İki eş anlamlı kelime birlikte kullanılarak anlam ve anlatım güçlendirilmektedir. Tekin, Türkçede eş anlamlı kelimeleri yan yana kullanma gerekliliğini bir varsayım ile şöyle açıklamıştır:

Türkler yerleşik hayata geçmeye başladıklarında karşılaştıkları şehir medeniyetlerini dillerinde ifade edebilmeleri için uzun süre sözlü eğitimden geçmişlerdir. İki dilli vaizlerin halkın şimdiye kadar duymadığı bilmediği kavramları onların anlayabileceği şekle sokmakta ne kadar büyük sıkıntılar çekmiş olduklarını tasavvur etmek güç değildir. İlk ağızda karşılığı hemen bulunamayacak yüzlerce isim, unvan ve kavramlar için belki ilkin yabancı asıllı kelimeler kullanılmıştır; ve bu da tabiidir. Fakat bunun yanı sıra neolojizm dediğimiz usülde dilin kendi malzemesini yani ekini kökünü kullanarak yeni terimler türetilmiştir (Tekin, 2001: 106-107).

Hatiboğlu, eş anlamlı kelimelerden kurulan ikilemelerle ilgili olarak şu düşüncededir: “Bu tür ikilemelerde, sözcükler görünürde aynı anlamlı sayılırsa da, her yerde birbirlerinin yerine kullanılmadıkları için, gerçekte aynı anlamlı değildirler. Gerçekten anlamı aynı olan sözcüklerden kurulan ikilemelere en iyi örnek, aynı sözcüğün tekrarıyla kullanılan ikilemelerdir.” (Hatiboğlu, 1981). Gagavuz Türkçesinde eş anlamlı kelimelerden oluşan ikilemelere şunlar örnek verilebilir:

el – rüzgar “yel rüzgar” (GDLO5, s. 112), **karma – karışık** “karmakarışık” (GRMS, s. 250; GTS, s. 136), **tenin – görümün** “siman” (GDLO6, s. 295).

5.1.2. Yakın Anlamlı Kelimelerden Kurulan İkilemeler

Birbirine yakın anlamlı kelimelerin bir araya gelmesiyle oluşan ikilemelerdir. “Böyle ikilemelerde birinci ya da ikinci sözcüğün anlamı bütün ikilemeyi kapsar. Bazen yakın anlamlı iki sözcüğün oluşturduğu ikileme bu iki sözcüğün kendi anlamlarının dışında ikilemeye özgü yeni bir anlam kazandırır.” (Çağatay, 1978:39). Gagavuz Türkçesinde yakın anlamlılarla oluşmuş ikilemelere şunlar örnek verilebilir:

çaarış – baarış “çağırış bağırış” (GRMS, s. 524; GDLO5, s. 170; GDLO7, s. 289; GTS, s. 49), **çalı – çırpı** “çalı çırpı” (GTS, s. 156), **dal – budak** “dal budak” (GTS, s. 213), **delik –**

deşik “delik deşik” (GDLO6, s. 164), **kır – bayır** “kır bayır” (GRMS, s. 309; GDLO7, s. 211, 212, 214; GTS, s. 146), **mallı – mülklü** “zengin” (GTS, s. 172), **meyva – emiş** “meyve yemiş” (GDLO5, s. 250), **şennik – sevinmelik** “şenlik eğlence” (GDLO5, s. 177).

5.1.3. Karşıt Anlamlı Kelimelerden Kurulan İkilemeler

İki ögesinin anlam yönünden birbirinin karşıtı olduğu kelimelerden oluşan ikilemelerdir. Gagavuz Türkçesinde karşıt anlamlı kelimelerden kurulan ikilemelere şunlar örnek verilebilir:

aacı – tatlı lafını “acı tatlı sözünü” (GDLO7, s. 302), **alış – veriş** “alış veriş” (GDLO5, s. 11, 36, 96, 112, 119, 170, 208, 209; GDLO6, s. 96, 160, 173, 184; GDLO7, s. 105, 116, 141, 226, 235; GRMS, s. 45, 49, 245, 498; GTS, s. 10), **aşaa – yukarı** “aşağı yukarı” (GDLO6, s. 124, 125; GDLO7, s. 204), **az – çok** “az çok” (GRMS, s. 30; GTS, s. 25), **büüyü – küçüü** “büyüğü küçüğü” (GDLO5, s. 254; GDLO7, s. 210, 213), **düşä – kalka** “düşe kalka” (GDLO5, s. 119; GDLO7, s. 39, 120), **er – gök** “yer yök” (GDLO5, s. 199), **gecä – gündüz** “gece gündüz” (GRMS, s. 108; GDLO5, s. 119, 187, 211, 234; GDLO6, s. 79, 112, 124, 125, 144, 158, 192, 215, 268; GDLO7, s. 158, 195, 241, 247, 251, 263, 274, 293; Y1K, s. 148; GTS, s. 100), **ileri – geeri** “ileri geri” (GRMS, s. 108; GDLO5, s. 210; GDLO6, s. 124, 125, 127; GDLO7, s. 281; GTS, s. 121), **küçüü – büüyü** “küçüğü büyüğü” (GDLO6, s. 86, 97), **ölü – diri** “ölü veya diri” (GDLO6, s. 312).

5.2. Bir Kelimesi Anlamlı Olan İkilemeler

Bu tür ikilemelerde, genellikle birinci sözcük anlamlıdır. İkinci sözcük birinci sözcüğün anlamını güçlendirme fonksiyonunu yerine getirir. Alkaya, makalesinde “Bir Kelimesi Anlamlı Olan İkilemeler” başlığına yer vermiştir. Alkaya’ya göre bu tür ikilemelerde ya birinci ya da ikinci kelime tam anlamlıdır. Diğer kelimelerin anlamı zayıf olmakla birlikte anlamı güçlendirmede yardımcı unsurlardır. Bu yüzden anlamı zayıf olan kelimeyi “yarı anlamlı” olarak nitelendirmiştir (Alkaya, 2008: 48). Hatiboğlu’na göre, bu sözcükler anlamlı sözcüğün gölgesi hükmünde olup yarı anlamlıdır (Hatiboğlu, 1981: 59). Ağakay ise, “Her iki kelime arasında hemen hemen her zaman bir ses uygunluğu bulunur ve anlamsız olan anlamlı ögenin alanını kendi içinde genişletmeye yarar” demektedir (Ağakay, 1954: 104). Gagavuz Türkçesinde tespit ettiğimiz bir kelimesi anlamlı bir kelimesi anlamsız ikilemeler şunlardır:

aykırı – buykuru “eğri böğrü” (GDLO6, s. 113, 116, 278; GDLO7, s. 282; GTS, s. 23; GRMS, s. 32), **dadak – madak** sarmacık “tadımlık sarma” (GDLO5, s. 119; GDLO7, s. 219), **gazeta – mazeta** “gazete mazete” (GDLO6, s. 255), **kırk – mırk** “kırk mırk” (GDLO6, s. 156), **harça – parça** “parça parça” (GRMS, s. 515; GTS, s. 113), **iiri – büürü** “eğri böğrü” (GRMS, s. 199; GDLO5, s. 119; GTS, s. 120), **türlü – bürlü** “türlü türlü” (GRMS, s. 481; GTS, s. 248), **ufak – tefek** “ufak tefek” (GRMS, s. 469, 488; GDLO5, s. 119, 152; GDLO7, s. 190; GTS, s. 248), **yırtık – pırtık** “yırtık pırtık” (GTS, s. 105), **zar – zor** “güçlülükle, zar zor” (GRMS, s. 192; GDLO6, s. 167, 282; GDLO7, s. 262, 296; GTS, s. 264).

5.3. İki Kelimesi de Anlamsız Olan İkilemeler

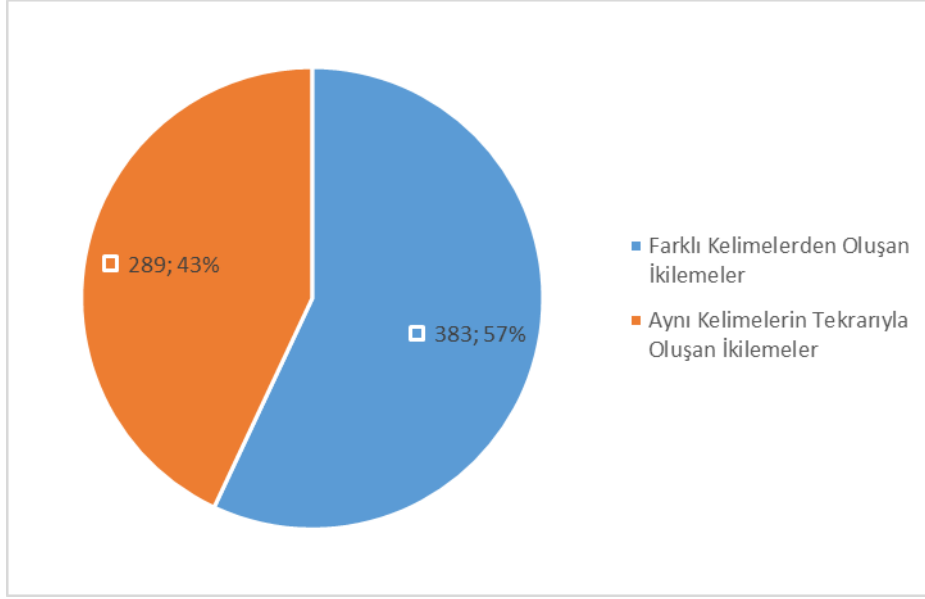
Bu tür ikilemelerde hem ilk ögenin hem de ikinci ögenin anlamsız olduğu ancak birlikte bir anlam taşıdıkları görülmektedir. Hatiboğlu, bu konuda “Yan yana kullanılan, sözcüklerden kurulan ikilemeler, anlam bakımından, bir tek sözcükmüş gibi sıkı sıkıya birbirlerine perçinli, bağıdırlar. Öyle ki yazım zorluğu olmasa, birleşik sözcükler gibi bitişik yazılabilecek kadar anlam bakımından aralarında kesin birlik vardır. Hatta bazı ikilemelerde sözcüklerin biri ayrı yaşayamaz, bazılarında da iki sözcük de ayrı ayrı kullanılamaz durumdadır ama ikilemede ortaklaşa, pekiştirmeli, güçlü anlamı birlikte belirtirler.” demektedir (Hatiboğlu, 1981: 57). Çalışmamızda tespit ettiğimiz iki kelimesi de anlam taşımayan ikileme örnekleri şunlardır:

alak – bulak “allak bullak, karışık” (GRMS, s. 39; GTS, s. 8), **çat – pat** “çat pat, şöyle böyle, azıcık” (GRMS, s. 532; GTS, s. 53), **çatra – patra** “çat pat, anlaşılmaz bir konuşma için

kullanılır” (GRMS, s. 532; GTS, s. 53), **estek – pestek** “estek pestek” (GDLO5, s. 167), **pala – parta** “pılı prtı” (GRMS, s. 359; GTS, s. 191), **şatra – patra** “saçma sapan” (GTS, s. 232).

Sonuç

Bu çalışmada, 672 ikileme tespit edilmiş, ikilemeleri oluşturan ögeler ses, yapı, anlam ve köken özellikleri bakımından incelenmiştir. Aynı kelimenin tekrarıyla oluşan ikileme sayısı 289’dur. Farklı kelimelerle yapılan ikilemeler (383) sayı olarak tekrar sözcüklerle yapılan ikilemelerden çok daha fazladır.

Şekil 1

Çalışmada, eş heceli ögelerden oluşan ve aynı kelimenin tekrarı olmayan 191 ikileme tespit edilmiştir. Bunların 121’i şu kurallara uygun bir yapıdadır:

1) Önce üyelerin sonuna bakılır. Biri V biri K ile bitiyorsa, başa bakılır K’ler farklı ise, V ile biten üye sıralamada ilk öge olur.

Bu kurala uyan ikileme sayısı: 7

2) Durum bu değilse, başa bakılır. Üyelerden biri V, öbürü K ile başlıyorsa, o zaman V ile başlayan üye sıralamada ilk olur.

Bu kurala uyan İkilemelerin sayısı 42

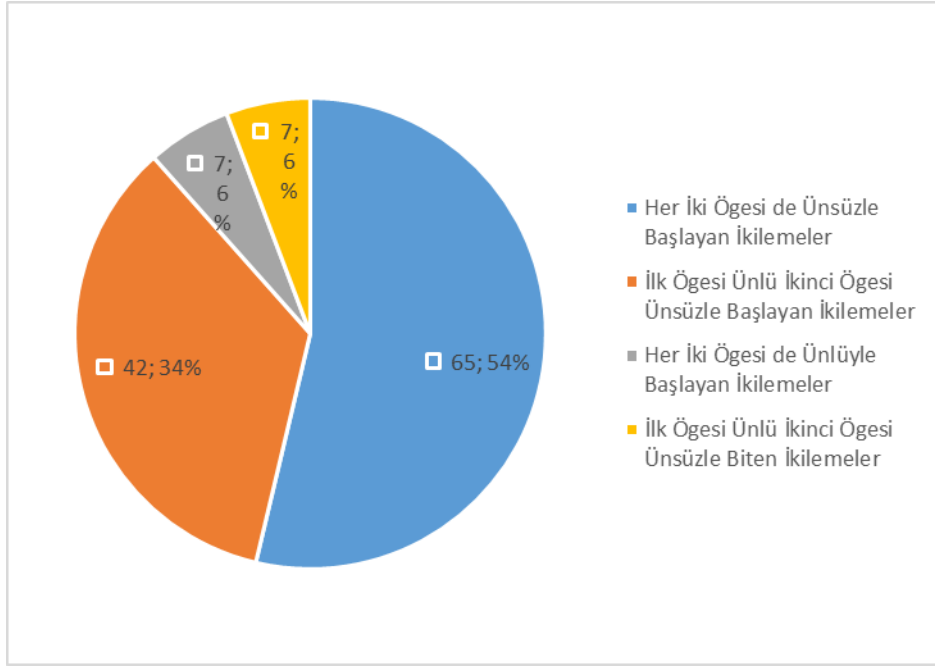
Durum bu değilse, ya her iki üye V ile veya her iki üye K ile başlıyor demektir.

3) Eğer K-K ise ilk üyenin hangisi olacağını ünsüz dizisine bakarak tayin ederiz. Ünsüz dizisinde bu kelime başı K’lerinden hangi üyeninki ilk geliyorsa o üye başta yer alır.

Bu gruba giren ikilemelerin sayısı 65’tir.

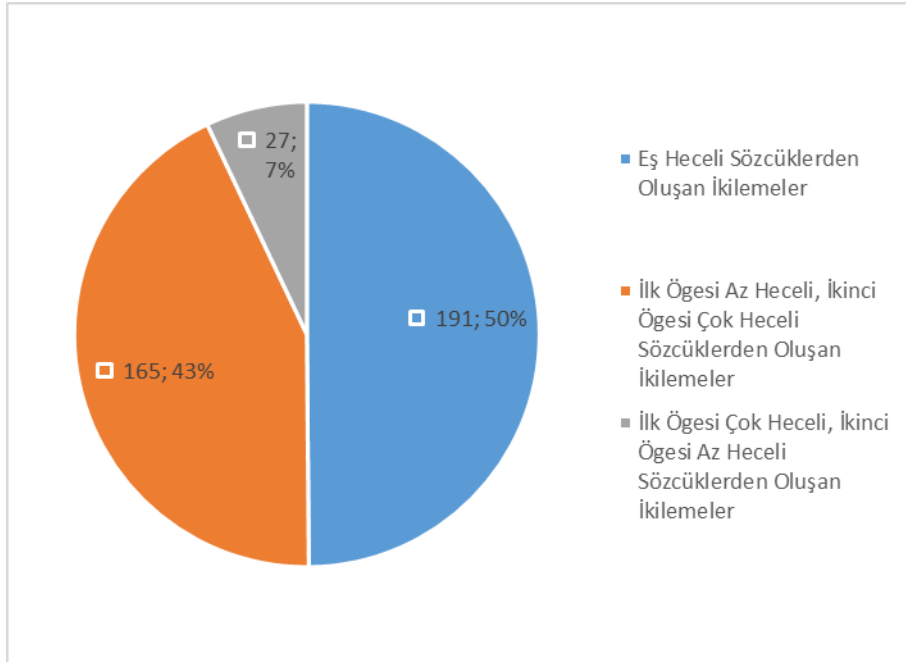
4) Eğer V-V ise ilk üyenin hangisi olacağını ünlü dizisine bakarak tayin ederiz. Ünlü dizisinde bu kelime başı V’lerinden hangi üyeninki ilk geliyorsa o üye başta yer alır (oğul uşak). Eğer her iki üyenin de baş tarafları birbirinin aynı ise karşılıklı olarak baştan sona doğru, her iki üyenin fonemlerine bakılır. Bu ikisi arasında ilk farkın gösterdiği karşıtlığa bakılır.

Bu kategoride olan ikileme sayısı: 7’dir.

Şekil 2

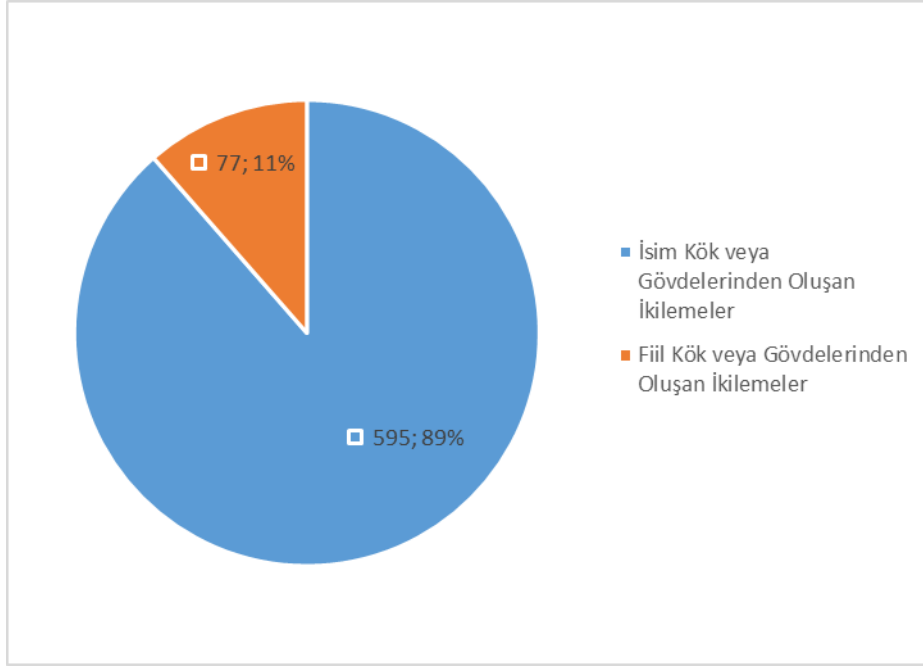
Farklı kelimelerden oluşan 383 ikilemenin 191'i eş heceli sözcüklerle kurulmuş yapılardır. Bunlardan 165'i az heceli sözcüğün, 27'si ise çok heceli sözcüğün öne geldiği yapılardır. Bu sayısal verilerle eş heceli sözcüklerle oluşan ikilemelerin sayıca en çok olduğu, ardından ilki az heceli ikincisi çok heceli yapıların geldiği ve son olarak ilki çok heceli yapıların en az görüldüğü sonucuna varılmıştır.

Şekil 3

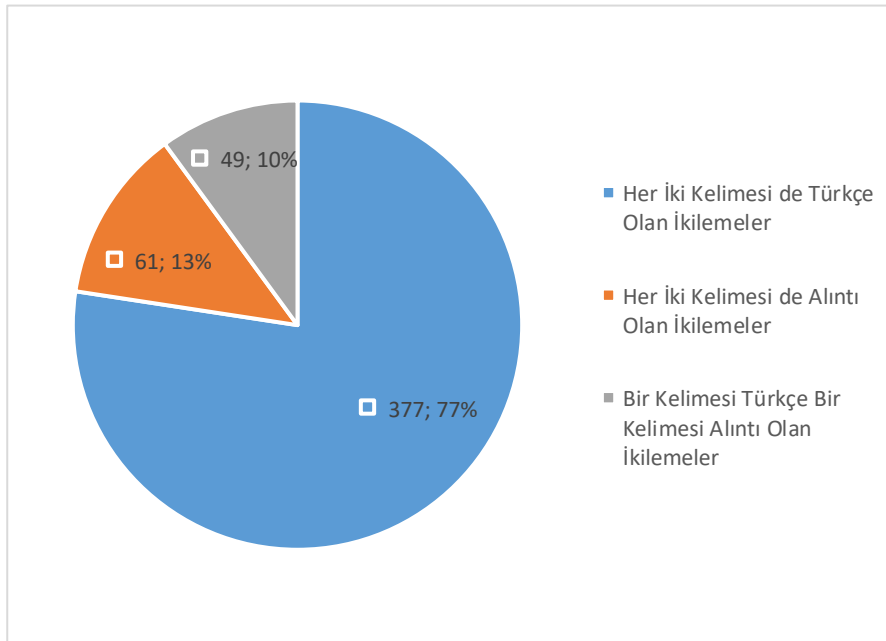
İkileme ögeleri her türden kelimeler olmakla birlikte esas olarak isim kök ve gövdelerinden, fiil kök ve gövdelerinden oluşmaktadır. Tespit edilen ikilemelerde, çoğunluğu

isim kök ve gövdelerinden oluşan ikilemeler meydana getirmektedir. 672 örneğin 595'i isim kök veya gövdelerinden, 77'si fiil kök veya gövdelerinden oluşmuştur.

Şekil 4

Gagavuz Türkçesinde, her iki ögesi de anlam taşıyan ikilemeleri oluşturan sözcüklerin kökenlerine bakıldığında her iki ögesi de Türkçe olan ikilemeler, sayı bakımından çoğunlukta yer almaktadır. Toplam 377 ikileme, Türkçe sözcüklerle kurulmuştur. Bir ögesi Türkçe bir ögesi yabancı kelimelerden oluşanların sayısı 49, her iki ögesi de yabancı kelimelerden oluşan ikilemelerin sayısı ise 61'dir. (Burada yansılardan oluşan ikilemeler, hesaba katılmamıştır.)

Şekil 5

SÖZLÜK

-A-

- aaacı – tatlı** lafini “acı tatlı sözünü” (GDLO7, s. 302)
- aaç – susuz kal-** “aç susuz kal-” (GDLO7, s. 265)
- aaçlıktan – yokluktan** “açlıktan yokluktan” (GDLO6, s. 160)
- aar – aar** “ağır ağır” (GDLO5, s. 257; GDLO7, s. 198)
- aaz – aaza** “ağız ağıza” (GDLO6, s. 150, GRMS, s. 19)
- aaz – aazdan** “dilden dile” (GDLO7, s. 215, GRMS, s. 19)
- aazdan – aaza** “dilden dile” (GDLO5, s. 160; GDLO6, s. 146, 156; GRMS, s. 19)
- aça – aç** “aç aç” (GDLO7, s. 137)
- açık – kapalı** “açık kapalı” (GDLO6, s. 76)
- açık – seçik** “açık seçik” (GTS, s. 4)
- açıp – kırıp** “açıp kırıp” (GDLO5, s. 188)
- adım – adım** “adım adım” (GDLO5, s. 119, 169; GDLO6, s. 112, 113, 116, 119, 124, 125, 127; GDLO7, s. 196, 220, 227; GRMS, s. 27)
- ak – pak** “ak pak” (GDLO5, s. 112)
- alak – bulak** “allak bullak, karışık” (GRMS, s. 39; GTS, s. 8)
- alan – alan** “1) sıra halinde, gruplar halinde 2) seyrek, yer yer” (GRMS, s. 39; GTS, s. 8)
- alat – kıpıt** etiş- “alat kıpıt yetiş-” (GDLO5, s. 111)
- alay – alay** “grup grup” (GDLO5, s. 246; GDLO6, s. 291; GTS, s. 8; GRMS, s. 39)
- alış – veriş** “alış veriş” (GDLO5, s. 11, 36, 96, 112, 119, 170, 208, 209; GDLO6, s. 96, 160, 173, 184; GDLO7, s. 105, 116, 141, 226, 235; GRMS, s. 45, 49, 245, 498; GTS, s. 10)
- alış – verişi** “alış verişi” (GDLO7, s. 283; GRMS, s. 45; GTS, s. 10)
- altışar – altışar** “altışar altışar” (GDLO6, s. 49)
- ana – baba** “ana baba” (GRMS, s. 216, 446; GTS, s. 214)
- ana – boba** “ana boba” (GDLO5, s. 11, 12, 13, 17, 20, 21, 37, 43, 58, 61, 119, 125, 170, 204, 206, 214, 224, 247; GDLO6, s. 18, 40, 51, 91, 99, 105, 121, 150, 157, 202; GDLO7, s. 23, 33, 145, 157, 169, 181, 190, 229, 251, 287; GRMS, s. 47; GTS, s. 181, 258; YİK, s. 3, 65, 117)
- analı – bobalı** “analı babalı” (GRMS, s. 47; GTS, s. 13)
- anasız – bobasız** “anasız babasız” (GDLO6, s. 70; GDLO7, s. 288; GRMS, s. 47)
- ap – aç** “ap aç” (GDLO7, s. 119)
- ap – açık** “apaçık” (GRMS, s. 51)
- ap – ak** “açık açık” (GRMS, s. 51)
- ap – ansızdan** “ansızın” (GDLO7, s. 249; GRMS, s. 51)

- ap – ansızlık** “sürpriz bir şekilde”(GRMS, s. 51)
- ara – sıra** “ara sıra” (GRMS, s. 568; GTS, s. 15)
- arabalar – maşınalar** “arabalar, makinalar, tüm taşıtlar” (GDLO7, s. 275)
- arada – saatta** “arada bir” (GDLO5, s. 244; GDLO6, s. 73; GDLO7, s. 102, 118, 143; GRMS, s. 568)
- arada – satta** “arada bir” (GDLO5, s. 160, 190; GDLO6, s. 183)
- arada – sırada** “arada sırada” (GDLO7, s. 246, 262)
- arap – pers** “arap pers” (GDLO5, s. 68)
- ardı – ardına** “ardı ardına” (GDLO5, s. 196)
- arpa – booday** “arpa buğday” (GDLO6, s. 69)
- aşaa – yukarı** “aşağı yukarı” (GDLO6, s. 124, 125; GDLO7, s. 204)
- atılı – atılı** “atılı atılı” (GDLO5, s. 173)
- atlaya – atlaya** “atlaya atlaya” (GDLO7, s. 119)
- auç – auç** “avuç avuç” (GDLO6, s. 186)
- auşam – sabaa** “akşam sabah” (GRMS, s. 60; GTS, s. 20)
- avlanmaa – tavlanmaa** “avlanmaya tavlanmaya” (GDLO6, s. 167)
- avşam – sabaa** “akşam sabah” (GDLO6, s.145; GDLO7, s. 115, 154, 224; GRMS, s. 24)
- ay – ay oolum!** “ay oğlum”(GRMS, s. 30)
- aydımnaya – aydımnaya** “aydınlaya aydınlaya” (GDLO7, s. 120)
- ayın – açık** “gün gibi ortada, apaçık” (GDLO5, s. 22, 226; GDLO7, s. 145, 193, 213, 296; GTS, s. 22; GRMS, s.34)
- ayırı – ayırı** “ayrı ayrı” (GDLO5, s. 25, 103, 126, 127; GDLO6, s. 24, 42, 68, 202; GDLO7, s. 103, 169, 243)
- ayırıç – ayırıç** “kopuk kopuk” (GRMS, s. 35)
- aykırı – buykuru** “eğri böğrü” (GDLO6, s. 113, 116, 278; GDLO7, s. 282; GTS, s. 23; GRMS, s. 32)
- aylanıp – hızlanıp** “dolanıp hızlanıp” (GDLO5, s. 173)
- az – buçuk** “az buçuk” (GDLO7, s. 244, 247, 254)
- az – çok** “az çok” (GRMS, s. 30; GTS, s. 25)
- azar – azar** “azar azar” (GRMS, s. 29; GDLO5, s. 119; GDLO6, s. 112, 124, 125, 127)
- azarıcık – azarıcık** “azar azar, azıcık azıcık” (GDLO7, s. 137)
- B-**
- baarış – baarış** “bağırış bağırış” (GDLO5, s. 119)
- badi – badi** “kazlara seslenme ünlemi” (GRMS, s. 68; GTS, s. 27)
- baka – baka** “baka baka” (GDLO5, s. 188, 210; GDLO6, s. 281; GDLO7, s. 39, 118, 119, 120, 122)

- bakıp – bakıp** “bakıp bakıp” (GDLO6, s. 309)
- baksa – denesä** “baksa denese” (GDLO7, s. 137)
- baktı – baktı** “baktı baktı” (GDLO6, s. 256; GDLO7, s. 232, 251)
- balıktan – domuza** “balıktan domuza” (GDLO7, s. 197)
- başak – başak** “başak başak” (GDLO6, s. 186)
- başka – başka** “başka başka” (GRMS, s. 76; GDLO5, s. 18, 51, 103, 112, 118, 119, 213; GDLO6, s. 124, 271; GDLO7, s. 243, 255; YİK, s. 117; GTS, s. 30)
- başsız – kenarsız** (<Far. kenār) “sonsuz” (GRMS, s. 76)
- baştan – başa** “baştan başa” (GDLO6, s. 113, 124, 127)
- batal – batal** adamnar “işsiz güçsüz adamlar” (GDLO5, s. 187)
- bäv – bäv** “deve sesi” (YİK, s. 164)
- bayır – telä** “dağ bayır” (GRMS, s. 69)
- bekleyä – bekleyä** “bekleye bekleye” (GDLO7, s. 120)
- belli – belersiz** “belli belersiz” (GDLO5, s. 116)
- benek – benek** “benek benek” (GRMS, s. 80)
- beş – altı** “beş altı” (GDLO5, s. 10, 49, 223, 239; GDLO6, s. 39, 41, 49, 163, 184, 242)
- beş – altüz** “beş altı yüz” (GDLO6, s. 39, 49)
- beş – on** “beş on” (GDLO5, s. 234; GDLO6, s. 147, 180; GDLO7, s. 118, 154, 171, 172, 274)
- beşär – beşär** “beşer beşer” (GDLO6, s. 39, 49)
- beşär – onar** “beşer onar” (GDLO7, s. 274)
- beşüz – altüz** “beş yüz altı yüz” (GDLO6, s. 41)
- beygirdän – tavşama** “attan tavşana” (GDLO7, s. 197)
- bez – belli** “bes belli” (GRMS, s. 78; GTS, s. 34)
- bıcı – bıcı** “kazları çağırmaq için kullanılır” (GRMS, s. 101; GTS, s. 34)
- bi – bi – bi** “hindileri çağırmaq için kullanılır” (GRMS, s. 82; GTS, s. 35)
- bilir – bilmâz** “bilir bilmez” (GRMS, s. 84)
- bim – biaz** “bembeyaz” (GRMS, s. 84; GTS, s. 36)
- bim – biyaz** “bembeyaz” (GDLO5, s. 22, 47, 119; GDLO6, s. 59, 106, 125, 227, 266, 271; GDLO7, s. 32, 189, 283; YİK, s. 148, 149, 154)
- binär – binär** “biner biner” (GDLO6, s. 49)
- bir – biri** “bir biri” (GDLO5, s. 18, 50, 130; GDLO6, s. 141, 150, 151, 156, 162, 163, 176; GDLO7, s. 14, 19, 35, 90, 151, 154, 168, 169, 181, 191, 192, 193, 195, 200, 209, 220, 223, 234, 249, 261)
- bir – bir** “birbir” (GDLO5, s. 188; GDLO6, s. 150)

bir – iki “bir iki” (GRMS, s. 84; GDLO5, s. 42, 177, 203, 206, 223, 241; GDLO6, s. 39, 41, 44, 49, 50, 113, 162, 165, 168, 170, 208, 231, 252, 253; GDLO7, s. 108, 248, 118, 154, 191, 193, 263, 284, 290, 294; Y1K, s. 123)

bir – ikisi “bir ikisi” (GDLO6, s. 13)

bir – ikiüz “yüz iki yüz” (GDLO6, s. 39, 49)

birä – bir “birebir” (GDLO7, s. 49)

birär – birär “birer birer” (GRMS, s. 85; GDLO5, s. 45, 79, 203, 211; GDLO6, s. 40, 41, 49, 145, 159; GDLO7, s. 206, 288)

birär – ikişär “birer ikişer” (GDLO5, s. 37, 40)

birdä – ikidä “ikide bir” (GDLO7, s. 281)

birdän – birä “birden bire” (GRMS, s. 85; GDLO5, s. 25; GDLO6, s. 17, 113, 125, 135; GDLO7, s. 21, 27, 197, 274; Y1K, s. 149)

birı – birı “birbiri” (GRMS, s. 77, 84; GDLO5, s. 8, 9, 14, 15, 21, 25, 29, 30, 36, 37, 39, 46, 55, 57, 59, 64, 81, 86, 100, 103, 105, 114, 115, 121, 131, 135, 160, 174, 186, 188, 189, 206, 215, 222, 226, 230; GDLO6, s. 3, 6, 18, 22, 23, 24, 25, 26, 32, 41, 44, 46, 55, 56, 60, 64, 81, 87, 96, 98, 100, 102, 112, 114, 132, 134, 138, 139, 140, 142, 145, 146, 150, 178, 180, 181, 183, 184, 192, 194, 204, 207, 218, 219, 229, 232, 236, 277; GDLO7, s. 16, 19, 24, 40, 45, 88, 89, 90, 112, 148, 150, 154, 162, 168, 169, 181, 193, 194, 215, 222, 233, 250, 261, 274, 279, 284, 285, 290, 296, 298; Y1K, s. 105, 118)

birin – ikin “birini ikisini” (GDLO6, s. 162)

birindän – birindän “herhangi birinden” (GDLO6, s. 203)

bişey – bişey “bir şeyler” (GRMS, s. 87; GDLO5, s. 222; GDLO6, s. 96, 253; GDLO7, s. 273)

bişeylän – bişeylän yardım et- “bir şeylerle yardım et-” (GDLO6, s. 97)

bitirär – bitirmäz “bitirir bitirmez” (GDLO6, s. 164)

bitirir – bitirmäz “lafını bitirir bitirmez” (GDLO6, s. 235)

bitki – bitkiyä peydalanmış “bir bilinmezden peydah olmuş” (GRMS, s. 86; GDLO5, s. 133, 160, 161, 198, 221; GDLO6, s. 229; GDLO7, s. 135, 228)

bitkinin – bitkisindä “en sonunda” (GRMS, s. 86)

biyaz – biyaz “beyaz beyaz” (GDLO6, s. 87; GDLO7, s. 161, 298)

bobadan – dededän “babadan dededen” (GDLO6, s. 159)

bobalardan – dedelerdän “babalardan dedelerden” (GDLO6, s. 163)

bol – bol “bol bol” (GDLO7, s. 111)

bola – bol “bol bol” (GDLO7, s. 269)

boldan – bola “boldan bola” (GRMS, s. 90)

bolu – bolu “bardak bardak” (GDLO7, s. 175)

bom – boz “bom boz” (GDLO5, s. 157)

boydan – boya “boydan boya” (GDLO7, s. 206)

boyunu – postunu “boyunu posunu” (GDLO6, s. 220, 255; GDLO7, s. 163)

boz – mavi su “boz mavi su” (GDLO6, s. 106)

bölä – bölä “böyle böyle” (GDLO5, s. 179)

bölük – bölük “bölük bölük” (GDLO5, s. 249; GDLO6, s. 160, 184)

bölüm – bölüm “bölüm bölüm” (GDLO6, s. 313)

brak – brak “ördek sesi” (Y1K, s. 63)

buji – buji “kazlara seslenme ünlemi” (GRMS, s. 94)

bul – bul “pul pul (kaymağın pul pul yere akması)” (GDLO6, s. 300)

bundan – buyanı “bundan bu tarafa” (GDLO7, s. 283)

bürüncük – böcek “börtü böcek” (GRMS, s. 273)

bütün – бүтүннә “bütünüyle” (GDLO5, s. 143, 151; GDLO6, s. 21)

büük – büük “büyük büyük” (GDLO5, s. 157, 189; GDLO6, s. 275; GDLO7, s. 198)

büük – güjük “şubat ayı için kullanılır” (GTS, s. 108)

büündän – yaarina “bugünden yarına” (GRMS, s. 101)

büünnän – бүün “bugüne bugün” (GRMS, s. 101; GDLO5, s. 206, 234)

büüyü – küçüü “büyüğü küçüğü” (GDLO5, s. 254; GDLO7, s. 210, 213)

-C-

can – cun “in cin” (GRMS, s. 184; GDLO5, s. 46, 247; GDLO6, s. 278, 304)

cangır – cangır geç- “gürültülü bir şekilde geç-“ (GDLO5, s. 14, 33; GRMS, s. 184)

cangır – cunğur “düşme ya da birbirine çarpma sırasında çıkan ses” (GRMS, s. 184; GDLO7, s. 201)

cannar – cunnar “inler cinler” (GTS, s. 46)

cannı – cansız “canlı cansız” (GDLO5, s. 123)

cat – eni “yerli olmayan yeni” (GDLO5, s. 166, 242)

cet – becet dooru “atadan öteden dürüst” (GRMS, s. 186)

cıvıl – cıvıl “kuş sesi” (GDLO6, s. 201; GDLO7, s. 128, 298)

cız – bız “ızgarada pişirilmiş et” (GRMS, s. 188)

cicili – bicili “cicili bicili” (GRMS, s. 186; GTS, s. 48)

-Ç-

çaara – çaara “çağıra çağıra” (GDLO7, s. 247)

çaaran – baaran “çağıran bağıran” (GRMS, s. 524; GTS, s. 49)

çaarış – baarış “çağırış bağırış” (GRMS, s. 524; GDLO5, s. 170; GDLO7, s. 289; GTS, s. 49)

çabuk – çabuk “hızlı hızlı” (GRMS, s. 524)

çalı – çırpı “çalı çırpı” (GTS, s. 156)

çalılık – yabani yuvası “yalnızca yabani hayvanların barındığı, ıssız yer” (GRMS, s. 527)

çanak – çölmek “çanak çömlek” (GRMS, s. 529)

çangır – çıngır “zil sesinin taklidi” (GRMS, s. 529)

çangır – çüngür “zil sesinin taklidi” (GRMS, s. 529; GTS, s. 51)

çat – pat “çat pat, şöyle böyle, azıcık” (GRMS, s. 532; GTS, s. 53)

çatır – çatır “ağaçlar kırılırken çıkan ses” (GRMS, s. 532; GTS, s. 53)

çatır – patır “odun, kömür yanarken; ince ve sert şeyler kırılırken ya da gevrek şeyler yenirken çıkan ses” (GRMS, s. 561; GTS, s. 58) (GDLO7, s. 129)

çatra – patra “çat pat, anlaşılmaz bir konuşma için kullanılır” (GRMS, s. 532; GTS, s. 53)

çayır – bayırlar “çayırlar bayırlar” (GDLO6, s. 230)

çayırların – bayırların “çayırların bayırların” (GDLO6, s. 20; GDLO7, s. 26)

çes – çevrä “çepeçevre” (GDLO5, s. 226)

çeşnä – çeşnä “hoşa giden tat, lezzet ya da tarz için söylenir” (GRMS, s. 540)

çez – çevrä “çepeçevre” (GDLO7, s. 175, 176)

çık – çık kuşlar “cik cik kuşlar” (GDLO6, s. 173, 180)

çıkım – çıkım “küçük küçük kısımlar halinde, adacıklar şeklinde” (GRMS, s. 559; GTS, s. 57)

çır – çiplak “çırılçiplak” (GRMS, s. 559; GDLO6, s. 240; GDLO7, s. 155, 188; GTS, s. 58)

çır – çır “cır cır böceğinin ses taklidi” (GRMS, s. 561)

çirtma – kaval “genellikle çobanların kullandığı üflemler” (GDLO6, s. 229; GDLO7, s. 170)

çıt – çıt “odun, kömür yanarken; ince ve sert şeyler kırılırken ya da gevrek şeyler yenirken çıkan ses” (GRMS, s. 561; GTS, s. 58)

çıt – pıt “odun, kömür yanarken; ince ve sert şeyler kırılırken ya da gevrek şeyler yenirken çıkan ses” (GRMS, s. 561; GTS, s. 58)

çıtır – çıtır “odun, kömür yanarken; ince ve sert şeyler kırılırken ya da gevrek şeyler yenirken çıkan ses” (GRMS, s. 561; GTS, s. 58)

çıtır – pıtır “odun, kömür yanarken; ince ve sert şeyler kırılırken ya da gevrek şeyler yenirken çıkan ses” (GRMS, s. 561; GTS, s. 58)

çift – çift “çift çift, çifteli” (GRMS, s. 547; GDLO6, s. 26; GTS, s. 59)

çii – bütün yut “çiğ bir şekilde tamamını yutmak” (GRMS, s. 542)

çin – çin “bir ses taklidi, çin çin ötme” (GRMS, s. 545; GTS, s. 61)

çirkin – çirkin “çirkin çirkin” (GDLO5, s. 189, 203)

çok – çok “çok çok” (GDLO6, s. 113, 119, 124)

çur – çur “su sesinin taklidi” (GRMS, s. 553; GTS, s. 65)

çürük – çürük “çürük çürük” (GDLO5, s. 199; GDLO6, s. 178)

çürük – mürük “çürük mürük” (GDLO5, s. 119)

-D-

dadak – madak sarmacık “tadımlık sarma” (GDLO5, s. 119; GDLO7, s. 219)

dal – budak “dal budak” (GTS, s. 213)

- damba – dumba** (GRMS, s. 131)
- damna – damna** “damla damla” (GDLO6, s. 186; GDLO7, s. 165)
- damnaya – damnaya** “damlaya damlaya” (GRMS, s. 118; GTS, s. 105)
- dar – dar** “zorlukla, zar zor” (GRMS, s. 133)
- dar – darına** “zorlukla, zar zor” (GRMS, s. 133)
- dara – dar** “zorlukla, zar zor” (GRMS, s. 132, 133)
- daran – peran** et- “1) kırıp parçala-, 2) paramparça et-“ (GRMS, s. 133; GDLO5, s. 247; (GTS, s. 68)
- dari – diri** “müzika sesi” (GDLO6, s. 200)
- darma – daarıdan** “darmadağın” (GRMS, s. 133)
- däş – çüş** git- “deh çüş git- (eşek için kullanılır)” (GDLO6, s. 158)
- dayma – dayma** “daima daima” (GDLO5, s. 91, 206)
- dedesi – bobası** “dedesi babası” (GRMS, s. 136)
- delik – deşik** “delik deşik” (GDLO6, s. 164)
- demir – beton** “demir beton” (GDLO5, s. 82)
- demir – truba** “demir – truba” (GDLO6, s. 135)
- diişe – diişe** “değişe deşişe” (GRMS, s. 143; GTS, s. 64)
- dik – dik** “dik dik” (GDLO5, s. 20; GDLO6, s. 278, 310)
- dilim – dilim** “dilim dilim” (GDLO7, s. 236)
- dim – dik** “dimdik” (GRMS, s. 146)
- dinnenmä – şennenmä** “dinlenme şenlenme” (GDLO6, s. 20)
- dip – diri** “capcanlı” (GRMS, s. 147)
- dirsek – dirsee** baala- “dirsek dirseğe bağla-“ (GTS, s. 76)
- diştän – tırnaktan** “dişten tırnaktan” (GRMS, s. 54)
- diz – be – diz** “diz dize” (GRMS, s. 142)
- dizä – dizä** “sadır satır” (GDLO5, s. 199)
- dizi – dizi** “dizi dizi” (GDLO6, s. 57, 192); “sıra sıra” (GDLO7, s. 303)
- dolay – denizdi** “çevreydi denizdi” (GDLO7, s. 124)
- dolay – dünnä** üzü “etraf yeryüzü” (GDLO6, s. 30, 287)
- dolaylandı – dolaylandı** “dolandı dolandı” (GDLO7, s. 143)
- don – gölmek** “don gömlek” (GRMS, s. 143)
- doorudan – dooruya** “doğrudan doğruya” (GRMS, s. 156)
- dop – dolu** “dopdolu” (GRMS, s. 157; GDLO5, s. 10, 119, 157; GDLO6, s. 164)
- dop – dooru** “dosdoğru” (GRMS, s. 157; GTS, s. 81)
- dos – dooru** “dosdoğru” (GRMS, s. 157)
- dost – düşman** “dost düşman” (GRMS, s. 158)

doya – doya imee “doyasıya yemek” (GTS, s. 81)

doz – dolay “çepeçevre, etraf” (GDLO5, s. 19, 56, 77, 169, 173, 189; GDLO6, s. 178, 189; GDLO7, s. 53, 176, 211, 244, 246, 251, 257, 261; GTS, s. 81)

döl – döl ol- “dutlar için: olgunlaşmak”(GDLO6, s. 207)

dönä – dönä “döne döne”(GRMS, s. 159; GDLO6, s. 180, 192; GTS, s. 82)

dönüp – dönüp “dönüp dönüp” (GDLO5, s. 223; GDLO6, s. 225)

dört – beş “dört beş” (GDLO5, s. 173, 243; GDLO6, s. 33; GDLO7, s. 238; GDLO7, s. 280)

duardan – duara “duvardan duvara” (GTS, s. 83)

dum – dum “trampet sesi” (GRMS, s. 163; GDLO7, s. 220; Y1K, s. 95)

dum – düz “dümdüz” (GRMS, s. 163; GTS, s. 84)

dumba – dumba “trampet sesi” (GRMS, s. 163; GTS, s. 84)

dumca – dumca “müzika sesi” (GDLO6, s. 200)

dup – duruk “dupduru, çok berrak” (GRMS, s. 163; GTS, s. 84)

dur- – kal- “dur- kal-“ (GDLO5, s. 207)

dura – dura “dura dura” (GDLO5, s. 231)

durup – durup “durup durup” (GDLO6, s. 195; GDLO7, s. 247)

dübü – düz “1) dümdüz, 2) her yerde” (GDLO5, s. 157; GTS, s. 85)

düm – düz “dümdüz” (GRMS, s. 168)

düp – düz “açıkça, düpedüz, dümdüz” (GRMS, s. 168; GTS, s. 86)

düpä – düz “düpedüz” (GRMS, s. 168)

düşä – kalka “düşe kalka” (GRMS, s. 170; GDLO5, s. 119; GDLO7, s. 39, 120)

düşüner – düşüner “düşünür düşünür” (GDLO5, s. 212; GDLO7, s. 141)

düünä – düünä “dövüne dövüne” (GDLO6, s. 282)

-E-

edi – sekiz “yedi sekiz” (GDLO7, s. 205, 209, 232)

ekmek – pesmet “ekmek peksimet” (GDLO7, s. 183)

el – elä ver- “el ele ver-“ (GDLO7, s. 298)

el – eldän “el elden” (GRMS, s. 44)

el – rüzgar “yel rüzgar” (GDLO5, s. 112)

eli – ayaa “eli ayağı” (GDLO5, s.162; GDLO6, s. 156)

elimi – üzümü “elimi yüzümü” (GDLO6, s. 176)

em – eşil “yemyeşil” (GRMS, s. 176)

ep – eni “yepyeni” (GRMS, s. 177; GDLO5, s. 173)

ep – eşil “yemyeşil” (GDLO6, s. 74, 266)

epiz – eni “yepyeni” (GRMS, s. 177)

er – gök “yer yök” (GDLO5, s. 199)

erdä – toprakta “yerde toprakta” (GDLO5, s. 19)

erikler – dutlar “erikler dutlar” (GDLO6, s. 208)

erimiş – bitmiş “däduunun evi tuzdan erimiş, bitmiş“ (GDLO6, s. 168)

erli – erindä “yerli yerinde” (GDLO5, s. 151)

estek – pestek “estek pestek” (GDLO5, s. 167)

eşil çizilär – fidannıklar “yeşil çizgiler fidanlıklar” (GDLO7, s. 194)

evdän – evä gez- “evden eve gez-” (GDLO6, s. 237)

-F-

fasıl – fasıl gıcırda- “gıcırdayıp dur-” (GDLO6, s. 157)

felan – filan “falan filan” (GTS, s. 94)

fiçı – fiçı “fiçı fiçı” (GTS, s. 95)

fıkr – fıkr “kaynamanın ifadesi, fıkr fıkr” (GTS, s. 96, 145)

fırıl – fırıl kanaat uçşurdular “fırıl fırıl kanat çırpıyorlardı” (GDLO7, s. 128)

fis – fis “ses taklidi, kaz, fis fis diye ses çıkarır.” (GRMS, s. 502; GTS, s. 96)

fıska – fıska “içi hava, su dolu ufak kabartı veya kürecikler için kullanılır” (GRMS, s. 502; GTS, s. 96)

fiş – fiş “ince cisimler hışırdarken çıkan sesin adı, hışırtı” (GRMS, s. 503)

fit – fit git- “ördekler için, fit fit git-” (GDLO7, s. 170, 173)

filan – fişman “filan fişman” (GRMS, s. 497; GDLO5, s. 179; GDLO6, s. 96, 98; GTS, s. 97)

-G-

ga – ga – ga “kazları çağırarak için kullanılır” (GRMS, s. 105)

gazeta – mazeta “gazete mazete” (GDLO6, s. 255)

gecä – gündüz “gece gündüz” (GRMS, s. 108; GDLO5, s. 119, 187, 211, 234; GDLO6, s. 79, 112, 124, 125, 144, 158, 192, 215, 268; GDLO7, s. 158, 195, 241, 247, 251, 263, 274, 293; Y1K, s. 148; GTS, s. 100)

gecedän – geceyä “geceden geceye” (GDLO7, s. 262)

geçti – geçmedi “geçti geçmedi” (GDLO7, s. 154)

gelän – geçän “gelen geçen” (GRMS, s. 109; GDLO7, s. 114, 117, 128, 212, 285; GTS, s. 101)

geler – geçer yanımdan “gelir geçer yanımdan” (GDLO7, s. 303)

gelsin – gitsin turnelär “gelsin gitsin turnalar” (GDLO5, s. 202)

geniş – geniş “geniş geniş” (GDLO6, s. 212)

gevrek – gevrek gül- “kendine güvendiğini ya da karşısındaki kimseyi hafiflediğini anlatır bir biçimde, kesik kesik ve hafif bir sesle gülmek” (GRMS, s. 106)

gezä – gezä “geze geze” (GDLO5, s. 226, 247; GDLO7, s. 120, 122, 226)

gıcır – gıcır “gıcırdaama sesi” (GRMS, s. 126; GDLO7, s. 129; GTS, s. 103)

- gık – gık** “kazları çağırmak için kullanılır” (GRMS, s. 126)
- gırts – gırts** “keman gıcirtısının taklidi” (GRMS, s. 126; GTS, s. 104)
- gid – gidä** “git gide” (GRMS, s. 114)
- gidä – gidä** “gide gide” (GRMS, s. 114; GDLO5, s. 163; GDLO7, s. 137, 138, 219; GTS, s. 104)
- giderlär – giderlär** de “giderler giderler de” (GDLO7, s. 140)
- gidiş – geliş** “gidiş geliş” (GRMS, s. 114; GTS, s. 104)
- giyyä – giyyä** “giye giye” (GDLO7, s. 120)
- git – gidä** “git gide” (GRMS, s. 114, 115; GDLO5, s. 24, 229, 230, 237; GDLO6, s. 157, 206, 207; GTS, s. 105)
- gitmiş – gelmiş** “gitmiş gelmiş” (GDLO7, s. 289)
- gotsi – gotsi** “bir ünlem, domuzları çağırmak için kullanılır” (GRMS, s. 116)
- görä – görä** “göre göre” (GDLO7, s. 228)
- göz - kulak ol-** “göz kulak ol-” (GRMS, s. 117)
- göz – gözä** “göz göze” (GDLO6, s. 176)
- göz – kulak ol-** “göz kulak ol-” (GDLO6, s. 206; GDLO7, s. 215, 222; GTS, s. 106)
- gözäl – gözäl** “güzel güzel” (GDLO5, s. 257; GDLO6, s. 74; GDLO7, s. 181, 255)
- gücenik – gücenik** “gücenik gücenik” (GDLO5, s. 175)
- gücülä – gücülä** sürümää “zorlaya zorlaya sürmek” (GDLO6, s. 124, 127)
- güdä – güdä** “kahrını güde güde” (GDLO7, s. 219)
- gül – çiçek** dolaylar “etraf gül çiçek” (GDLO5, s. 250)
- gülä – gülä** “güle güle” (GDLO7, s. 39, 120, 122)
- gülüp – gülüp** “gülüp gülüp” (GDLO7, s. 102)
- gün – gündän** “günden güne” (GRMS, s. 123; GDLO5, s. 54, 62, 243; GDLO6, s. 113, 124, 225, 234, 235, 250, 297; GDLO7, s. 279; Y1K, s. 93)
- güncäöz – güncäöz** “gün gün” (GDLO5, s. 199)
- gündän – günä** “günden güne” (GDLO6, s. 13; GDLO7, s. 169, 200)
- günnän – gün** “bazen” (GDLO6, s. 289)
- güpe – gündüz** “gündüzün” (GTS, s. 109)
- güreş – güreşä** “güreşerek” (GDLO7, s. 148, 149, 150)
- güüs – güüsä** “göğüs göğüse” (GRMS, s. 125; GTS, s. 110)
- güz – ilkyaz** için “güz ilkbahar için” (GDLO5, s. 170)
- güzäl – güzäl** “güzel güzel” (GDLO6, s. 266; GDLO7, s. 64)
- H-**
- hâl – hâtr** “hal hatır” (GTS, s. 222)
- harça – parça** “parça parça” (GRMS, s. 515; GTS, s. 113)
- harp – harp** “hayvanların otlama sesi” (GDLO5, s. 172)

haydudu – dragonu cezala- “eşkiyayı cezalandır-”(GDLO5, s. 190)

haylaz – haylaz “haylaz haylaz” (GDLO5, s. 230)

hemen – hemen <fars. Hemân “hemen, çabucak” (GDLO5, s. 238; GDLO6, s. 113, 119, 124, 127; GDLO7, s. 263; Y1K, s. 138)

hepsicü – hepsicü çıkmışlar “hepsi yeşermiş (tohumlar için)” (GDLO6, s. 267)

hergün – hergün “her gün her gün” (GDLO6, s. 65)

hêy – hêycılar “heyheyciler” (GDLO6, s. 197, 249)

hızlı – hızlı “hızlı hızlı” (GDLO5, s. 226; GDLO6, s. 124, 135, 267, 274, 276; Y1K, s. 109, 115, 153)

hop – hop “halk dansları yaparken çığlık atarak söylenir” (GRMS, s. 520)

hop – tup hop – tup evä çekeder “hop tup, hop tup eve gider. (GDLO6, s. 300)

hopa – hopa “bir türkü adı” (GTS, s. 118)

hoş – beş et- “sohbet et-” (GTS, s. 118)

-İ-

idiniz – doyundunuz (GDLO7, s. 248)

ililik – ililik gir- “lütfederek gir- (bir yere girerken kullanılıyor)” (GDLO7, s. 171)

iiiri – büürü “eğri böğrü” (GDLO5, s. 119; GTS, s. 120; GRMS, s. 199)

iiiri – iiiri “iri iri” (GDLO5, s. 96)

iki – üç “iki üç” (GDLO5, s. 33, 34, 70, 187, 196, 208, 211, 223, 226; GDLO6, s. 13, 59, 182; GDLO7, s. 207, 224, 240, 248, 262)

ikidä – birdä “ikide bir” (GDLO6, s. 169, 171, 172; GDLO7, s. 258)

ikişär – ikişär “ikişer ikişer” (GDLO5, s. 256; GDLO6, s. 40, 41, 113)

ikişär – üçär “ikişer üçer” (GDLO5, s. 40, 123, 188; GDLO6, s. 72, 113)

ikiüz – üçüz “iki yüz üç yüz” (GDLO6, s. 41)

ileri – geeri “ileri geri” (GRMS, s. 108; GDLO5, s. 210; GDLO6, s. 124, 125, 127; GDLO7, s. 281; GTS, s. 121)

ileri – geri “ileri geri” (GTS, s. 201)

irmi – otuz “yirmi otuz” (GDLO5, s. 224; GDLO6, s. 41, 49)

irmişär – irmişär “yirmişer yirmişer” (GDLO6, s. 49)

istä – istämä “iste isteme” (GDLO7, s. 208)

istäär – istemäz batêrlar “ister istemez batıyorlar” (GDLO5, s. 190; GDLO6, s. 124, 125, 127, 196; GDLO7, s. 172, 174)

istämeyä – istämeyä “istemeye istemeye” (GDLO7, s. 272)

istär – istemäz “ister istemez” (GRMS, s. 205)

işsiz – güçsüz dur- “işsiz güçsüz dur” (GTS, s. 218)

iyerlär – içerlär “yerler içerler” (GDLO6, s. 173)

iyip – içip doy- “yiyip içip doy-” (GDLO7, s. 220)

-K-

- kaanä – kaanä** “kana kana” (GRMS, s. 223)
- kaane – kaane** “kana kana” (GTS, s. 124)
- kafa – tütün** “kahve tütün” (GDLO5, s. 167)
- kahır – kahır** üstünä “sıkıntı sıkıntı üstüne”(GDLO7, s. 233)
- kakır – kakır** etmee “hafif ateşle kaynama, fokurdama” (GRMS, s. 233; GTS, s. 127)
- kaldırıp – kaldırıp** “kaldırıp kaldırıp” (GDLO6, s. 201)
- kalkmış – kopmuş** bütün memleket kısmet aaramaa “bütün memleket kısmet aramaya başlamış” (GDLO5, s. 173)
- kaluptan – kaluba** girmee “kalıptan kalıba girmek” (GTS, s. 130)
- kan – yaş dök-** “kan yaş dökmek” (GRMS, s. 240)
- kana – kana** “kana kana” (GRMS, s. 223; GDLO7, s. 298; GTS, s. 131)
- kap – kara** “kapkara” (GRMS, s. 243; GDLO6, s. 208; GTS, s. 133)
- kap – karannık** “kap karanlık” (GDLO6, s. 220)
- kapa – kapa** “kapa kapa” (GDLO7, s. 122)
- kapamış – kapamamış** gözlerini “kapamış kapamamış gözlerini” (GDLO5, s. 168)
- kara – boz** “kara boz” (GDLO5, s. 39)
- kara – mor** “kara mor” (GDLO6, s. 67, 68; GDLO7, s. 44)
- kardaş – kızkardaş** “kardeş kız kardeş” (GDLO5, s. 57; GDLO6, s. 40; GDLO7, s. 229)
- karı – koca** “karı koca” (GRMS, s. 252; GDLO5, s. 119; GTS, s. 135)
- karma – karışık** “karmakarışık” (GRMS, s. 250; GTS, s. 136)
- karşı – karşıya** “karşı karşıya” (GRMS, s. 251; GDLO5, s. 18; GDLO7, s. 264)
- kartaldan – yılana** “kartaldan yılana tüm hayvanlar” (GDLO7, s. 197)
- kat – kat** “kat kat” (GRMS, s. 253; GDLO5, s. 119; GDLO6, s. 113, 119, 124, 125, 127; GDLO7, s. 248, 251)
- kauşur – kauşmaz** “gün taa kauşur kavuşmaz evdä olasin” (GDLO5, s. 257)
- kazıyıp – kazıyıp** “kazıyıp kazıyıp” (GDLO7, s. 118)
- kemirip – kemirip** “kemirip kemirip” (GDLO5, s. 222)
- kenardan – kenara** (<Far. kenār) “kenardan kenara” (GDLO7, s. 49)
- kendi – kendi..** “kendi kendime vb.” (GRMS, s. 264)
- kesär – kesmäz** “keser kesmez” (GDLO6, s. 168)
- keş – keş mancası** “bir tür yiyecek” (GDLO5, s. 166)
- kılıç – kılıca** “kılıç kılıca” (GDLO7, s. 148, 149)
- kılıçlı – süngülü** “kılıçlı süngülü” (GDLO5, s. 165)

kıp – kırmızı “kıpkırmızı” (GRMS, s. 308; GDLO5, s. 22, 23, 58, 119; GDLO6, s. 275; GDLO7, s. 295)

kıpar – kıpmaz “gözlerini yumma anı için kullanılır” (GDLO7, s. 115)

kır – bayır “kır bayır” (GRMS, s. 309; GDLO7, s. 211, 212, 214; GTS, s. 146)

kırı – payı işle- “kırı bayırı işlemek” (Y1K, s. 114)

kırk – elli “kırk elli” (GDLO6, s. 41)

kırk – kırk “kırk kırk” (GDLO6, s. 157)

kırk – mırk “kırk mırk” (GDLO6, s. 156)

kırmızı – beyaz martı “kırmızı beyaz martı” (GDLO5, s. 251)

kıs – kıs et- “kıs kıs gülmek” (GRMS, s. 312; GTS, s. 148)

kıs – kıvrık “kısıkvrak, beklenmedik anda” (GRMS, s. 312)

kısık – kısık “kısık kısık” (GRMS, s. 313; GTS, s. 148)

kış – kış et- “kuşları kovala-“ (Y1K, s. 52, 162; GTS, s. 149)

kış – yazın “kışın yazın” (GDLO7, s. 212)

kıt – kıdak “tavuk sesi” (GDLO6, s. 263; Y1K, s. 128, 164)

kıtır – kıtır imee “kıtır kıtır yeme” (GRMS, s. 314; GTS, s. 149)

kıvrım – kıvrım “kıvrım kıvrım” (GRMS, s. 304; GTS, s. 149)

kıyıştırmaya – kıyıştırmaya “uygun bir şekilde” (GDLO7, s. 170)

kimä – kimä baaşladım “kime kime baaşladım” (GDLO6, s. 299; GDLO7, s. 302)

kimär – kerä “kimi zaman” (GDLO5, s. 38; GDLO7, s. 19)

kip – kirli “kipkirli” (GRMS, s. 270; GTS, s. 151)

kis – kis gül- “için için, sessiz ve alaylı gül-“ (GDLO6, s. 281)

koca – koca “koca koca” (GDLO7, s. 299)

kol – kol “bölük bölüm” (GDLO6, s. 288)

kol – kola “kol kola” (GRMS, s. 275; GDLO5, s. 102; GDLO6, s. 26, 205; GDLO7, s. 71, 210, 216); “el ele” (GDLO5, s. 119)

kol – koldan “elden ele” (GRMS, s. 275)

konu – komşu “konu komşu” (GRMS, s. 280; GTS, s. 162)

kop – kolay “kop kolay” (GRMS, s. 281)

korka – korka “korka korka” (GDLO6, s. 137, 241, 308)

koruna – koruna “koruna koruna” (GDLO7, s. 221)

kos – koca “koskoca” (GDLO5, s. 157)

kos – kocamiti “kocaman” (GRMS, s. 283)

kot – kodak “gıdaklama” (GTS, s. 164)

koyu – koyu “koyu – koyu” (GDLO7, s. 211)

köpürdüp – köpürdüp “köpürtüp köpürtüp” (GDLO7, s. 199)

- kör – sakat** kal- “kör sakat kal-” ; GDLO6, s. 214)
- köşedän – köşeyä** “köşeden köşeye” (GDLO7, s. 199, 200)
- ku – ku** “guguk kuşunun ses taklidi” (GRMS, s. 293)
- kucak – kucaa** “kucak kucağa” (GRMS, s. 291; GTS, s. 153)
- kucak – kucak** <(kuc-ak) “kucak kucak” (GRMS, s. 291; GDLO7, s. 20)
- kuçu – kuçu** “köpeklere seslenme ünlemi” (Y1K, s. 79, 130)
- kup – kuru** “kupkuru” (GRMS, s. 295; GDLO5, s. 157)
- kuri – kuri** “eşek yavrusu” (GTS, s. 195)
- kurt – kuş** “tüm hayvanlar” (GRMS, s. 297; GDLO6, s. 43; GDLO7, s. 185, 189, 190; Y1K, s. 20, 142, 156)
- kuru – kuruya** laf et- “boş boş konuş-” (GRMS, s. 298)
- kus – kus** “un, süt ve yumurtayla yapılan ufak ve yuvarlak taneler biçiminde” (GRMS, s. 299)
- kuş – kuş** “bir nida, koyunları çağırırken kullanılır” (GRMS, s. 301; GTS, s. 157)
- küçük – güçük** “şubat ayı için kullanılır” (GTS, s. 108)
- küçük – küçük** “küçük küçük” (GDLO5, s. 79)
- küçüü – büü** “küçüğü büyüğü” (GDLO6, s. 17, 86, 97, 217)
- kürek – kürek** “kürek kürek” (GDLO6, s. 113, 127)
- küsülü – küsülü** “küsülü küsülü” (GDLO6, s. 164)
- küt – küt** “kalp atışı sesi” (GRMS, s. 303; GTS, s. 159)
- küüdän – küüyä** “köyden köye” (GDLO5, s. 176)
- L-**
- laalä – zümbül** “lale sümbül” (GDLO5, s. 167)
- lääzımnı – lääzımsız** “gerekli gereksiz” (GDLO7, s. 190)
- laf – laf** “laf laf” (GDLO5, s. 103, 239, 257; GDLO7, s. 302)
- läk – tük** “atların nal sesleri” (GRMS, s. 317; GTS, s. 168)
- link – link** “pervane dönüşünün sesi” (GTS, s. 169)
- lüle – lüle ol-** “lüle lüle ol-” (GTS, s. 199)
- M-**
- maanä – türkü** “mani türkü” (GDLO5, s. 144; GDLO6, s. 34; Y1K, s. 111)
- makak – makak** gez- “bastonla gezmek” (GDLO7, s. 242)
- mal – canı** “malı canı” (GTS, s. 171)
- malay – mamaligacık** “mısır unundan yapılan bir çeşit yemek” (GDLO7, s. 263)
- mallı – mülklü** “zengin, varlıklı” (GTS, s. 172)
- marksizma – leninizma** “marksizm leninizm” (GRMS, s. 198)
- mas – maavi** “masmavi” (GTS, s. 173)

mäu – mäu “deve sesi” (Y1K, s. 164)

may – may “az kalsın” (GTS, s. 174), **may – may** kafa “may may kafa” (GDLO6, s. 227), **may – may** kopart- (GDLO6, s. 127), **may – may** yaka “may may yaka” (GDLO5, s. 221), **may – may** etiş “mıy mıy etmek” (GRMS, s. 323)

meyva – emiş “meyve yemiş” (GDLO5, s. 250)

mır – mır “mırıltı” (GTS, s. 177)

mini – mini “mini mini” (GRMS, s. 332)

mos – mor “mosmor” (GRMS, s. 333; GDLO5, s. 119, 157; GTS, s. 178)

mülklü – kulluu “varlıklı, zengin” (GTS, s. 179)

-N-

nani – nani “nenni nenni” (Y1K, s. 116)

nası – nicä “nasıl ne şekilde” (GDLO5, s. 119, 214, 226; GDLO6, s. 113, 124, 226; GDLO7, s. 145, 281, 290, 296)

nasıl – nijel “şöyle böyle” (GTS, s. 217)

nazlı – nazlı “nazlı nazlı” (GDLO5, s. 257)

nelär – nelär “neler neler” (GDLO5, s. 257)

neredän – nereyä “nereden nereye” (GDLO6, s. 266)

-O-

okuya – okuya “okuya okuya” (GDLO7, s. 120)

olur – olmaz “olur olmaz” (GRMS, s. 351; GDLO5, s. 37, 160; GDLO6, s. 204; GDLO7, s. 115, 238; GTS, s. 186)

omuz – omuza “omuz omuza” (GDLO6, s. 245)

on – onbeş “on on beş” (GDLO5, s. 212; GDLO6, s. 41, 49, 97, 240, 297; GDLO7, s. 64, 228)

on – oniki “on on iki” (GDLO5, s. 124, 223)

onar – onar “onar onar” (GDLO6, s. 41, 49)

ondört – onbeş “on dört on beş” (GDLO6, s. 92)

onu – bunu “onu bunu” (GDLO5, s. 45, 162; GDLO7, s. 115)

ool – boba “oğul baba” (GDLO5, s. 172)

ora – bura “ora bura” (GDLO5, s. 202, 230; GDLO6, s. 113, 114, 194)

ortaana – kafadarına ada- “ortağına ada-” (GDLO6, s. 229)

otuz – kırk “otuz kırk” (GDLO6, s. 158)

otuzar – otuzar “otuzar otuzar” (GDLO6, s. 41)

oyan – buyan “o yan bu yan” (GDLO5, s. 29, 56, 105, 238; GDLO6, s. 47, 61, 110, 112, 113, 115, 124, 127, 170; GDLO7, s. 20, 121, 171, 277, 278) “o yana bu yana” (GDLO7, s. 283, 284)

oynaya – oynaya “oynaya oynaya” (GDLO7, s. 119)

-Ö-

ölä – bölä “öyle böyle” (GDLO6, s. 167)

ölü – diri “ölü veya diri” (GDLO6, s. 312)

ötää – beeri “öteberi” (GDLO5, s. 173; GDLO6, s. 125, 199, 267; GDLO7, s. 265)

ötää – buyanı “öteyi beriyi” (GRMS, s. 356; GTS, s. 189)

-P-

pala – parta “pılı pırtı” (GRMS, s. 359; GTS, s. 191)

pam – pak “tertemiz” (GDLO6, s. 269, 271; GDLO7, s. 148, 204, 298)

para – parça “paramparça” (GRMS, s. 361; GTS, s. 192)

param – parça “paramparça” (GRMS, s. 361; GTS, s. 192)

parça – parça “parça parça” (GDLO5, s. 119; GDLO6, s. 113, 125, 127; GDLO7, s. 100, 179; GRMS, s. 363)

patır – patır “ayak seslerinin taklidi” (GRMS, s. 365; GTS, s. 193)

payka – payka “kutu kutu, paket paket” (GRMS, s. 365)

pek – pek “pek fazla” (GDLO7, s. 282)

peş – peşe “peş peşe” (GTS, s. 216)

pıt – pıdak “keklik sesinin taklidi” (GTS, s. 196)

pıt – pıt “keklik sesinin taklidi” (GRMS, s. 377; GTS, s. 196)

pıtır – pıtır “hafif ayak patırtıları” (GRMS, s. 378; GTS, s. 196)

pıti – pıti “keklik sesinin taklidi” (GRMS, s. 377; GTS, s. 196)

pıtık – pıtık “çok küçük adımlarla az yol almak” (GDLO6, s. 160)

pıy – pıy “piliçleri çağırarak için kullanılır” (GRMS, s. 377; Y1K, s. 162; GTS, s. 196)

pi – pi – pi “bir nida, hindileri çağırarak için kullanılır” (GRMS, s. 368)

pis – pis “kedileri çağırarak için kullanılır” (GRMS, s. 369; GTS, s. 197)

pisi – pisi “kedileri çağırarak için kullanılır” (GRMS, s. 369; GTS, s. 197)

püskecik – püskecik aktar- “az az aktar-” (GDLO6, s. 195)

-R-

raat – raat bir gamsız halde “rahat rahat, sıkıntı keder olmadan” (GDLO5, s. 257)

-S-

saa – salim “sağ salim” (GRMS, s. 386)

saa – selām (<Ar. selām) “sağ salim” (GRMS, s. 386; GDLO5, s. 95; GDLO6, s. 40, 231; GDLO7, s. 82)

saa – sen “sen sen” (GRMS, s. 386)

saalık – ilik dilemee “kutlamak” (GDLO5, s. 224)

saar – dilsiz “sağır dilsiz” (GRMS, s. 387)

- saatçaaz – saatçaaz** “saat saat” (GDLO5, s. 199)
- sabaadan – auşama** “sabahtan akşama” (GTS, s. 205)
- saçma – saçma** yıllarım “saçma saçma yıllarım” (GDLO7, s. 303)
- sakına – sakına** “sakına sakına” (GDLO7, s. 270)
- salana – salana** “sallana sallana” (GRMS, s. 395)
- salına – salına** “salına salına” (GRMS, s. 395; GTS, s. 207)
- sallana – sallana** “sallana sallana” (GDLO6, s. 112; GTS, s. 207)
- sap – saa** “sapasağlam” (GRMS, s. 397; GTS, s. 208)
- sap – sarı** “sapsarı” (GRMS, s. 397; GDLO5, s. 22, 23, 119, 157; GDLO6, s. 270; GTS, s. 208)
- sapa – saa** “sapasağlam” (GRMS, s. 397; GDLO6, s. 209)
- sarı – biyaz** “sarı beyaz” (GDLO7, s. 293)
- sarı – eşil** “sarı yeşil” (GDLO6, s. 194)
- sarı – kırmızı** “sarı kırmızı” (GDLO5, s. 55; GDLO7, s. 289)
- sarı – sarı** “sarı sarı” (GDLO7, s. 298)
- sarmaş – dolaş** “sarmaş dolaş” (GTS, s. 209)
- sat – pat** “sat pat düşen kar” (GDLO7, s. 296)
- saurup – paklayıp** “savurup temizleyip” (GDLO6, s. 97)
- seçip – seçip** “seçip seçip” (GDLO6, s. 248)
- sendel – sendel** “sendeleğe sendeleğe, sallana sallana” (GTS, s. 213)
- seni – seni!** “seni seni!” (GRMS, s. 404)
- sep – sert** “kaskatı” (GTS, s. 213)
- sevâ – beenâ** “severek beğenerek” (GDLO7, s. 210)
- sevâ – sevâ** “seve seve” (GRMS, s. 405; GDLO6, s. 206, 274)
- sıcak – sıcak** “sıcak sıcak” (GDLO6, s. 114, 119, 123; GDLO7, s. 117)
- sıçan – kaçan** “sıçan kaçan” (GDLO6, s. 9, 265)
- sık – sık** “sık sık” (GRMS, s. 449; GDLO5, s. 39, 96, 129, 152, 195; GDLO6, s. 79, 105, 110, 113, 119, 125, 127, 201, 266; GDLO7, s. 74, 79, 102, 279, 296)
- sıkı – sıkı** “sıkı sıkı” (GDLO6, s. 163; GDLO7, s. 171, 172)
- sıklıklı – gılgıtlı** “kuş sesleri için söylenir” (GDLO7, s. 277)
- sıp – sıkı** “sımsıkı” (GRMS, s. 451; GTS, s. 216)
- sıra – sıra** “sıra sıra” (GRMS, s. 452; GDLO5, s. 119, 181; GDLO7, s. 158)
- siirek – siirek** “seyrek seyrek” (GDLO7, s. 118)
- sin – sin** “sinsi sinsi” (GRMS, s. 419; GDLO7, s. 264)
- sip – silmä** “ağzına kadar dolu” (GRMS, s. 419)
- sivri – sivri** taşlar “sivri sivri taşlar” (GDLO7, s. 299)

sokak – sokak “sokak sokak” (GDLO6, s. 113)

soluk – saalun “soluk sağlığım” (GDLO5, s. 19)

son – sonunda “en sonunda” (GDLO6, s. 206, ; GDLO7, s. 183)

sop – soluk “sop soluk” (GRMS, s. 427; GTS, s. 222)

sora – sora “sora sora” (GDLO6, s. 200)

oruş – cuvap (<Ar. cevāb) “soru cevap” (GRMS, s. 115; GDLO5, s. 9, 66; GTS, s. 104, 222)

söleyä – söleyä “söyleye söyleye” (GRMS, s. 430; GTS, s. 224)

söp – söküük “söp söküük” (GRMS, s. 431; GTS, s. 224)

sözü – söz “adamin da sözü söz” (Y1K, s. 94)

sup – suuk “sop soğuk” (GTS, s. 226)

sürmäk – ekmäk “sürmek ekmek” (GDLO5, s. 194)

sürü – sürü “sürü sürü” (GDLO6, s. 24, 55, 60, 182; GTS, s. 228)

-Ş-

şakır – şakır “şakır şakır, sağanak halinde yağan yağmur için kullanılır” (GRMS, s. 562; GTS, s. 231)

şan – şöhret “şan şöhret” (GTS, s. 5)

şar – şar “su sesi, şırıl şırıl” (GRMS, s. 564; GTS, s. 231)

şarıl – şarıl “su sesi, şırıl şırıl” (GTS, s. 231)

şaş – beş “şaşkın” (GRMS, s. 564; GDLO5, s. 175, 178; GDLO7, s. 20, 115, 138; Y1K, s. 97), **şaş – beş** ol- “şaşır-” (GDLO5, s. 221, 224, 242, 244; GDLO6, s. 163, 229)

şatra – patra “saçma sapan” (GTS, s. 232)

şen – şen “şen şen” (GDLO6, s. 55, 58; GDLO7, s. 135)

şennik – sevinmelik “şenlik eğlence” (GDLO5, s. 177)

şıpır – şıpır “hışır hışır, bir doğa sesi” (GRMS, s. 574; GDLO7, s. 115; GTS, s. 233)

şırıl – şırıl “su sesi” (GDLO7, s. 298)

şöyle – böyle “şöyle böyle” (GTS, s. 243)

şu – bu “şu bu” (GRMS, s. 572; GDLO6, s. 96, 98, 177; GDLO7, s. 244; GTS, s. 235)

şurada – burada “şurada burada” (GDLO6, s. 115, 183; GTS, s. 235)

şurda – bırda “şurda burda” (GTS, s. 235)

şüle – böyle “şöyle böyle” (GTS, s. 236)

-T-

taazä – taazä “taze taze” (GDLO5, s. 157)

taman – tamana “tam tamına” (GRMS, s. 457; GTS, s. 238)

tangır – tungur “vagonların tren giderken çıkardıkları ses” (GDLO7, s. 264)

tath – tath “tatlı tatlı” (GDLO6, s. 104; GDLO7, s. 205; Y1K, s. 142)

- tätü – mamu** “teyze anne” (GDLO5, s. 45)
- tavşamdan – kartala** (GDLO7, s. 197)
- te – te** “bir ünlem, aha! işte! anlamında” (GRMS, s. 462)
- teker – teker** “teker teker” (GRMS, s. 463)
- tenä – tenä** “tane tane” (GDLO5, s. 119; GDLO6, s. 237; GTS, s. 241)
- tenecik – tenecik** “tanecik tanecik” (GDLO7, s. 192)
- tenin – görümün** “bedenin, duruşun” (GDLO6, s. 295)
- tepecik – tepecik** “tepecik tepecik” (GDLO5, s. 243; GDLO6, s. 33)
- ter – su** “ter su” (GDLO6, s. 192, 222, 235, 282; GDLO7, s. 81, 274)
- testä – testä** “yığınlar halinde” (GRMS, s. 469)
- tez – tez** “tez tez” (GDLO6, s. 113, 260)
- tıkır – tıkır – tıkır** “çanak tıngırdaması” (GDLO6, s. 158)
- tingır – tingır** “çanak tıngırdaması” (GDLO6, s. 159)
- tır – mır** “her nasılsa” (GRMS, s. 483)
- tifu – tifu** “tüh tüh, nazar değmesin anlamında” (GDLO7, s. 104)
- titireyä – titireyä** “titreye titreye” (GDLO6, s. 265)
- titsi – titsi** kıydı “titiz bir şekilde kıydı” (GDLO7, s. 180)
- top – top** baala- “top top bağla-” (GDLO5, s. 205)
- toz – duman** “toz duman” (GRMS, s. 163, 471; toz duman ol-” (GDLO7, s. 148, 217, 275; GTS, s. 83)
- tölä – bölä** “şöyle böyle” (GRMS, s. 475; GDLO5, s. 172; GDLO7, s. 219; (GTS, s. 245)
- tsıgı – tsıgı** “keçileri çağırmak için kullanılır” (GRMS, s. 523; GTS, s. 246)
- tsuge – tsuge** “kuzuları çağırmak için kullanılır” (GRMS, s. 523; GTS, s. 246)
- tuk – tuk** “ağaçkakan sesi” (GDLO5, s. 226)
- tukur – tukur** “yuvarlanan bir şeyin çıkardığı ses, takır tukur” (GDLO6, s. 125; (GTS, s. 246)
- tunuk – tunuk** “suyun akışı için kullanılır” (GDLO6, s. 176)
- tutup – tutup** “tutup tutup” (GRMS, s. 478; GDLO5, s. 184)
- tuz – buz** “tuz buz” (GDLO5, s. 112)
- tuz – ekmää** “tuz ekmek” (GDLO5, s. 254)
- tuz – ekmek** “tuz ekmek” (GRMS, s. 477; GDLO5, s. 254)
- tuz – sabun** al- “tuz sabun al-” (GDLO5, s. 183)
- tuzu – ekmää** “tuzu ekmeği” (GDLO5, s. 37)
- türlü – bürlü** “türlü türlü” (GRMS, s. 481; GTS, s. 248)

türlü – türlü “çeşit çeşit” (GRMS, s. 202, 481; GDLO5, s. 43, 47, 54, 119; GDLO6, s. 19, 194, 230, 280, 307; GDLO7, s. 32, 124, 137, 146, 262, 138, 199, 281, 288; Y1K, s. 154, 158; GTS, s. 122)

türtlü – türtlü kuşlar “türlü türlü kuşlar” (Y1K, s. 87)

-U-

ucu – bucu “ucu bucağı” (GRMS, s. 488; GDLO7, s. 275)

ucu – kenarı (<Far. kenār) “ucu bucağı” (GRMS, s. 488; GDLO7, s. 285)

uç – uca “uç uca” (GDLO5, s. 214)

uçsuz – kenarsız (<Far. kenār) “uçsuz bucaksız” (GRMS, s. 68, 488; GDLO6, s. 204, 235; GDLO7, s. 194; GTS, s. 248)

uçup – uçup “uçup uçup” (GDLO7, s. 143)

ufak – tefek “ufak tefek” (GRMS, s. 469, 488; GDLO5, s. 119, 152; GDLO7, s. 190; GTS, s. 248)

ulam – ulam git- “ulam ulam git-” (GDLO5, s. 174)

uluk – uluk “oluk oluk, suyun akışı için söylenir” (GDLO6, s. 176)

up – uzun “upuzun” (GRMS, s. 486; GDLO5, s. 196)

ura – tuta “şöyle veya böyle” (GRMS, s. 486; GTS, s. 249)

ura – ura “vura vura” (GDLO7, s. 152)

urgulu – urgusuz “vurgulu vurgusuz” (GDLO6, s. 291)

uslu – uslu “akıllıca” (GDLO6, s. 84)

usul – usul “belli etmeden, ağır ağır, yavaş yavaş” (GRMS, s. 487)

uşak – kızcaaz “oğlan kızcağız” (GDLO6, s. 18)

utana – utana “utana utana” (GDLO5, s. 241, 243)

uti – uti ördekler “uti uti ördekler” (Y1K, s. 139)

uzadıp – uzadıp “uzatıp uzatıp” (GDLO5, s. 115)

uzaktan – uzaa “uzaktan uzağa” (GDLO7, s. 64)

uzun – kısa “uzun kısa” (GDLO6, s. 76)

uzun – uzun “uzun uzun” (GDLO5, s. 119, 187, 214; GDLO6, s. 113, 124)

-Ü-

üç – dört “üç dört” (GDLO6, s. 41, 160; GDLO7, s. 294)

üç – dörtüz “üç, dört yüz” (GDLO6, s. 39)

üçär – üçär “üçer üçer” (GRMS, s. 492; GDLO6, s. 49)

üçüz – dörtüz “üç yüz dört yüz” (GDLO6, s. 41; GDLO7, s. 30)

üfkeli – üfkeli “öfkeli öfkeli” (GDLO6, s. 282)

üstü – başı “üstü başı” (GDLO5, s. 176)

üstün – körün “üstün körü, anlamadan” (GDLO7, s. 14)

üüsek – üüsek “yüksek yüksek” (GDLO6, s. 113, 127)

üüsüreräk – üüsüreräk “öksürerek öksürerek” (GDLO6, s. 305)

üz – be – üz “özbeöz” (GRMS, s. 489)

üz – el “el yüz” (GDLO6, s. 176; GDLO7, s. 34)

üz – göz “yüz göz” (GDLO5, s. 21, 171; GDLO6, s. 104, 230; GDLO7, s. 103)

üzär – üzär “yüzer yüzer” (GDLO6, s. 39, 49)

üzbä – üz “ruberu, yüz yüze” (GDLO7, s. 100, 188; GTS, s. 252)

-V-

var – yok “var yok” (GDLO5, s. 213)

vıjır – vıjır dönärdi “etkili bora için kullanılır” (GDLO7, s. 129)

vrak – vrak “ördek bağışması” (Y1K, s. 164)

-Y-

yaa – bal “yağ bal” (GRMS, s. 206; GTS, s. 254)

yakın – yakın “yakın yakın” (GDLO5, s. 103; GDLO6, s. 68, 96, 112, 113, 119, 124, 127)

yalap – yalap et- “parla-, ışık saç-”(GRMS, s. 211; GDLO5, s. 162, 173, 226; GDLO6, s. 187, 228, 229; GDLO7, s. 192; GTS, s. 256)

yalnız – yalnızça kaldıynan “yalnız kalmasıyla” (GDLO7, s. 285)

yam – yaş “yamyaş” (GDLO5, s. 157; GDLO7, s. 107)

yama – yama “yama yama” (GDLO5, s. 241)

yan – yan “yan yan” (GDLO6, s. 241; GDLO7, s. 200)

yanêr – yanêr “yanar yanar” (GDLO5, s. 233)

yap – yalnız “yapayalnız” (GDLO5, s. 252)

yap – yalnızça yıldız “yapayalnız yıldız” (GDLO7, s. 250)

yarı – yarıya “yarı yarıya” (GRMS, s. 217; GTS, s. 258)

yas – püs “çimlerin, otların ya da ekinlerin çignenerek yok edilmesi vb. durumlar için kullanılır” (GDLO5, s. 172; GDLO7, s. 299)

yavaş – yavaş “yavaş yavaş” (GRMS, s. 208; GDLO5, s. 45, 55, 119, 202, 229, 236, 105; GDLO6, s. 113, 117, 119, 124, 125, 127, 180, 183, 309; GDLO7, s. 34, 225, 143, 155, 264; Y1K, s. 149)

yazı – kış “yazı kış” (GRMS, s. 208; GDLO5, s. 105, 135, 217; GDLO6, s. 148)

yazmaa – okumaa “okuma yazma” (GDLO6, s. 199, 200)

yedi – sekiz “yedi sekiz” (GDLO5, s. 9)

yıl – yıldan “yıldan yıla” (GDLO5, s. 29, 55, 63, 236; GDLO6, s. 99, 100, 125, 186, 218, 237)

yıldan – yıla “yıldan yıla” (GDLO5, s. 216; GDLO6, s. 13, 124; GDLO7, s. 200)

yıldız – yıldız “yıldız yıldız” (Y1K, s. 129)

yırdaktan – yırdaktan “uzaktan uzaktan” (GDLO5, s. 71)

yırtık – partal “yırtık pırtık” (GDLO7, s. 265)

- yırtık – pırtık** “yırtık pırtık” (GTS, s. 105)
yoklaya – yoklaya “düşe kalka” (GDLO6, s. 200)
yol – yolcaaz “yol patika” (GDLO7, s. 176)
yolum – yolum git- “yolum yolum git-” (GDLO7, s. 303)
yona – yona “yana yana” (GDLO6, s. 257)
yorgan – düşek “yorgan düşek” (GDLO5, s. 179)
yortu – pazar “bayram tatil” (GDLO7, s. 262)
yukaarı – yukaarı “yukarı yukarı” (GDLO7, s. 143)
yukarı – aşaa atla- “yukarı aşağı atla-” (GDLO6, s. 124)
yumak – yumak “yumak yumak” (GDLO6, s. 112)

-Z-

- zar – zor** “güçlülükle, zar zor” (GRMS, s. 192; GDLO6, s. 167, 282; GDLO7, s. 262, 296; GTS, s. 264)
zıga – zıga “keman yayının çıkardığı ses” (GRMS, s. 197; GTS, s. 265)
zingır – zingır “cam sesi taklidi” (GRMS, s. 197; GTS, s. 265)
zibil – iinä “bir şeyin çokluğunu abartılı söylemek için kullanılır” (GDLO6, s. 208)
zig – zag “zikzak” GTS, s. 265)
zin – zin “cam sesi taklidi” (GRMS, s. 195; GTS, s. 265)
zor – zor “zar zor” (GRMS, s. 196)
zor – zoruna (<Far. zūr) “zorlukla” (GRMS, s. 196; GDLO6, s. 272)
zorluuna – zor “zor olmasına zor” (GDLO7, s. 294)
zorunu – kahırını “derdini kederini” (GDLO5, s. 240)
zum – zum oyna- “davul ya da benzeri çalgılar eşliğinde oyna-” (GDLO6, s. 232)

Kaynaklar

Abik, D. (1999). Bir ikileme yapısı: (isim¹+II / +IU) (isim²+ II / +IU) kuruluşundaki ikilemeler. *7. Milletler Arası Türkoloji Kongresi (8-12 Kasım1999)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Ağakay, M. A. (1953). İkizlemeler üzerine. *Türk Dili Araştırmaları*, II/16: 189-191.

Ağakay, M. A. (1954). Türkçede kelime koşmaları. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*. 97-104.

Aksan, D. (1974). Eş anlamlılık sorunu ve türk yazı dilinin saptanmasında eş anlamlılardan yararlanma. *Türkoloji Dergisi. Ankara Üniversitesi. 6/1: 1-14*.

Aksan, D. (1998). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aksan, D. (2000). *Her yönüyle dil*. Ankara: TDK Yayınları.

Alkaya, E. (2008). Orta ve doğu karadeniz ağızlarında görülen ikilemeler üzerine bir değerlendirme. *Turkish Studies. 3/3:37 - 76*.

- Atalay, B. (1939). *Divanü Lügat-it Türk tercümesi*. Cilt 1. Ankara: TDK Yayınları.
- Buran, A.; Alkaya, E.; Yalçın, S. K. (2014). *Çağdaş türk yazı dilleri 1*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Buran, A.; Alkaya, E.; Özeren, M. (2019). *Çağdaş türk yazı dilleri 4*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çağatay, S. (1978). Uygurcada hendiadyoinler. *Türk Lehçeleri Üzerine Derlemeler*. Ankara: 29-66.
- Çelik-Şavk, Ü. (2003). Kırım tatarcasında ikilemeler. *Türkbilig*. 6:37-40.
- Çoraklı, Ş. (2005). Türkçenin yaratma gücü: ikilemeler 2. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, (Prof. Dr. Şinasi Tekin Özel Sayısı)*. 27:41-44.
- Çürük, Y. (2019). İkilemelerin kapsamı. *Asos Journal*. 29:426-430.
- Gülensoy, T. (2015). *Türkçe el kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Eren, H. (1949). İkiz kelimelerin tarihine dair. *DTCF Dergisi*, 7/2:283-286.
- Ergin, M. (2004). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Hatiboğlu, V. (1981). *Türk dilinde ikileme*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hengirmen, M. (1999). *Dilbilgisi ve dilbilim terimleri sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınları.
- Karaağaç, G. (1997). Alıntı kelimeler üzerine düşünceler. *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*. 2/552:449-510.
- Karaağaç, G. (2013). *Türkçenin dil bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karahan, L. (2006). *Söz dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kardeş, R. (2015). Yakut (saha) türkçesinde ikilemeler. *Siberian Studies (Sad)*, 3/8: 35-60.
- Kazımov, Q. Ş. (2010). *Müasir azerbaycan dili - morfolojiya*. Bakı: Elm ve Tehsil.
- Kesin, T. N. (2018). Alankay batır destanında ikilemeler. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*. 7/42:107-115.
- Korkmaz, Z. (2010). *Grammer terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ölmez, Z. K. (1997). Kutadgu Bilig'de ikilemeler 1. *Türk Dilleri Araştırmaları*. 7:19-40.
- Özeren, M. (2021). Kırgız türkçesinde çatı biçimbirimlerini almış eylemlerin sözlükselleşmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 31, 2(1121-1130).
- Özeren, M. (2020). *Tacikistan kırgız Türkçesi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Özeren, M. (2019). *Kırgız türkçesi ağızlarında ikilemeler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özkan, N. (2019). *Gagavuz türkçesi grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Özşahin, M. (2017). *Tatar ve başkurt yazı dillerinde ikilemeler*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Tekin, T. (1998). *Orhon yazıtları: kül tigin, bilge kağan, tunyukuk*. İstanbul: Simurg Yayınları.
- Tömür, H. (2011). *Hazirki zaman uygur tili grammatikası*. Beijing: Milletler Neşriyatı.

Tuna, O. N. (1949). Türkçede tekrarlar 1. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. 3:428-447.

Tuna, O. N. (1950). Türkçede tekrarlar 2. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. 3:428-447.

Tuna, O. N. (1983). Türkçenin Sayıca Eş Heceli İkilemelerinde Sıralama Kuralları ve Tabîî Bir Ünsüz Dizisi. *TDAY-BELLE TEN*, 1983/30-31: 163-228

Tuna, O. N. (2012). Türkçede tekrarlar. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. 3:2-3.

Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

İnternet Kaynakları:

<https://www.etimolojiturkce.com/>

<http://www.lehceler.com/>

<https://sozluk.gov.tr>

Taranan Kaynaklar:

Baboğlu, İ. İ.; Bankova, İ. D.; Vasilioğlu, K. K.; Baboğlu, N. İ. (2005). *Gagauz dili Hem Literatura Okumakları 5*. Ştiinta: İ.E.P. (GDLO5)

Baboğlu, İ. İ.; Bankova, İ. D.; Vasilioğlu, K. K.; Baboğlu, N. İ. (2006). *Gagauz dili Hem Literatura Okumakları 6*. Ştiinta: İ.E.P. (GDLO6)

Baboğlu, İ. İ.; Bankova, İ. D.; Vasilioğlu, K. K.; Baboğlu, N. İ. (2007). *Gagauz dili Hem Literatura Okumakları 7*. Ştiinta: İ.E.P. (GDLO7)

Gaydarci, G. A.; Koltsa, E. K.; Pokrovskaya, L. A.; Tukan, B. P. (1973). *Gauzko-russko-moldavskiy slovar*. Moskva. (GRMS)

Gaydarci, G. A.; Koltsa, E. K.; Pokrovskaya, L. A.; Tukan, B. P. (1991). *Gagauz türkçesinin sözlüğü*. (Akt.: İsmail Kaynak, Mecit Doğru) Ankara: Semih Ofset. (GTS)

Vasilioğlu, K. (2006). *Yıldızçık 1-klas*. Ştiinta: İ.E.P

Kısaltmalar

GDLO5: Gagauz Dili hem Literatura Okumakları 5

GDLO6: Gagauz Dili hem Literatura Okumakları 6

GDLO7: Gagauz Dili hem Literatura Okumakları 7

GRMS: Gauzko-Russko-Moldavskiy Slovar

GTS: Gagavuz Türkçesinin Sözlüğü3

Y1K: Yıldızçık 1-klas